

Trajnostna prehranska strategija Mestne občine Kranj do leta 2035

Različica za javno razpravo (nelektorirana in neoblikovana)

februar 2026

Mestna občina Kranj
Slovenski trg 1, 4000 Kranj
Tel.: 04 23 73 000
E-pošta: mok@kranj.si, www.kranj.si

Naziv dokumenta:

Trajnostna prehranska strategija Mestne občine Kranj do leta 2035

Različica za javno razpravo (nelektorirana in
neoblikovana)

Odgovorna oseba MOK:

Matjaž Rakovec, župan Mestne občine Kranj

Delovna skupina MOK:

Ana Vizovišek, URPS, Oddelek za pametno skupnost
Matejka Mohorič, URPS, Oddelek za zeleni prehod

Sodelujoči pri pripravi:

Manja Zorko, podžupanja
Gašper Kleč, vodja Urada za gospodarske javne službe in promet
Aleksandra Ažman, SOUG, Skupna služba varstva okolja
Mihaela Šuštar Gruber, SOUG, Skupna služba urejanja prostora
Smiljana Vončina Slavec, vodja Skupine za povečanje lokalne
prehranske samooskrbe MOK
Leon Posedel, član skupine za povečanje lokalne prehranske
samooskrbe MOK

Izdellovalec:

Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj

Trubarjeva 50, 1000 Ljubljana
Tel. 01 439 7100

E-pošta: info@umanotera.org, www.umanotera.org

Odgovorna oseba: Gaja Breclj, direktorica

Sodelavke in sodelavci: dr. Renata Karba, Polona Abram,
Saša Kralj

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE,
PODNEBJE IN ENERGIJO

Umanotera je podprla Mestno občino Kranj pri pripravi Trajnostne prehranske strategije v okviru projekta Podnebni meni, ki ga sofinancirata Eko sklad, j. s. in Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo (MOPE). Mnenja, izražena v projektu, ne odražajo nujno stališč MOPE ali Eko sklada j.s.

Datum izdelave:

februar 2026

Kazalo

[Povzetek / Summary](#)

[Seznam okrajšav](#)

[Uvod v strategijo](#)

[1. Izhodišča za strategijo](#)

[1.1. Oskrba s hrano nekoč in danes](#)

[1.2. SWOT analiza](#)

[2. Strateški okvir](#)

[2.1. Vizija in cilji do 2035](#)

[2.2. Strateški fokusi](#)

[2.2.1. STRATEŠKI FOKUS 1: Od polja do krožnika - spodbujanje trajnostne pridelave hrane in kratkih oskrbnih verig](#)

[2.2.2. STRATEŠKI FOKUS 2: Urbano kmetijstvo - spodbujanje samooskrbe občanov](#)

[2.2.3. STRATEŠKI FOKUS 3: Trajnostna in zdrava prehrana v javnih zavodih](#)

[3. Izvajanje strategije](#)

[3.1. Organizacija in koordinacija](#)

[3.2. Sistem doseganja stalnih izboljšav](#)

[3.3. Zagotavljanje finančnih sredstev](#)

[3.4. Podporni mehanizmi](#)

[3.4.1. Vključevanje javnosti in partnerjev - krepitev legitimnosti, učinkovitosti in trajnosti prehranskih politik](#)

[3.4.2. Obveščanje, komuniciranje, ozaveščanje, usposabljanje - povečevanje prehranske pismenosti](#)

[3.4.3. Prehranska pravičnost](#)

[3.4.4. Podatkovno podprto odločanje - povečanje operativne učinkovitosti in transparentnosti](#)

[3.4.5. Digitalizacija - krepitev Kranja kot napredne in pametne občine](#)

[Zaključek](#)

[Viri](#)

Povzetek

Mestna občina Kranj se s sprejetjem Trajnostne prehranske strategije zavezuje k razvoju lokalnega sistema oskrbe s hrano, ki temelji na trajnostni pridelavi, zagotavlja dostop do zdrave hrane za vse prebivalce in prispeva k varovanju okolja ter kakovosti bivanja in prehranski varnosti lokalne skupnosti. V strategiji je združila, povezala in nadgradila dosedanje aktivnosti in ukrepe ter postavila izhodišča za oblikovanje občinskih politik, ukrepov in projektov na področju oskrbe s hrano. Strategija zasleduje cilje sinergijskega povezovanja aktivnosti različnih delov občinske uprave, boljšega črpanja finančnih sredstev iz različnih virov ter spodbujanja sodelovanja strokovnih organizacij in širše javnosti pri oblikovanju in izvajanju občinskih politik na področju pridelave in potrošnje hrane.

Strateški ukrepi so usmerjeni v krepitev obstoječih prednosti, izkoriščanje razvojnih priložnosti, odpravljanje zaznanih slabosti ter zmanjševanje vpliva zunanjih tveganj za razvoj trajnostnega lokalnega sistema oskrbe s hrano. Združeni so v tri strateške fokuse: (i) **spodbujanje trajnostne pridelave hrane in kratkih oskrbnih verig**, (ii) **spodbujanje samooskrbe prebivalcev z urbanim kmetijstvom** in (iii) **zagotavljanje trajnostne in zdrave prehrane v javnih zavodih**.

Strategija postavlja okvir za delovanje Mestne občine Kranj, namenjena pa je tudi drugim deležnikom - javnim podjetjem in zavodom, strokovnim organizacijam ter gospodarskemu in kmetijskemu sektorju, katerih sodelovanje je ključnega pomena za njeno izvajanje.

Zasnovana je kot strateški dokument, ki postavlja dolgoročno vizijo, cilje in prednostne usmeritve. Natančna razdelitev odgovornosti, časovna dinamika in finančni viri za njeno izvajanje pa bodo opredeljeni v 3-letnih akcijskih načrtih, ki jih bo sprejel oz. se bo z njimi seznanil in spremljal njihovo izvajanje Mestni svet Mestne občine Kranj.

Summary

By adopting the Sustainable Food Strategy, the Municipality of Kranj is committed to developing a local food supply system based on sustainable production, ensuring access to healthy food for all residents, and contributing to environmental protection, as well as quality of life and food security of the local community. The strategy combines, links, and upgrades existing activities and measures and sets out the starting points for the development of municipal policies, measures, and projects in the field of food supply. It pursues the goals of synergistic integration of the activities of various parts of the municipal administration, better utilization of funds from various financial sources and promotion of cooperation between professional organizations and the wider public in the shaping and implementation of food-related municipal policies.

Strategic measures are aimed at strengthening existing advantages, exploiting development opportunities, eliminating identified weaknesses, and reducing the impact of external threats to the development of a sustainable local food supply system. They are grouped into three strategic focuses: (i) **promoting sustainable food production and short supply chains**, (ii) **promoting self-sufficiency of the population through urban agriculture**, and (iii) **ensuring sustainable and healthy nutrition in public institutions**.

The strategy sets out a framework for the operation of the Municipality of Kranj, but is also intended for local stakeholders – public companies and institutions, professional organisations, and the business and agricultural sectors, whose cooperation is crucial for its implementation.

It is designed as a strategic document that sets out the long-term vision, goals, and priorities. The precise allocation of responsibilities and financial resources, as well as the time frame of its implementation will be defined in three-year action plans, which will be adopted or reviewed by the City Council of the Municipality of Kranj, which will also monitor their implementation.

Seznam okrajšav

BC Naklo	Biotehniški center Naklo
CSD	Center za socialno delo
DNS	dinamični nabavni sistem
EU	Evropska unija
FFS	fitofarmacevtska sredstva
HORECA	sektor gostinskih in nastanitvenih dejavnosti
IPN	izvedbeni občinski prostorski načrt
KGZ Kranj	Kmetijsko gozdarski zavod Kranj
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MOK	Mestna občina Kranj
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NPK	nacionalna poklicna kvalifikacija
NVO	nevladna organizacija
OPN	Občinski prostorski načrt
OŠ	osnovna šola
SŠ	srednja šola
SURS	Statistični urad Republike Slovenije

Uvod v strategijo

Zakaj hrana

Hrana je eden ključnih dejavnikov, ki vplivajo na javno zdravje, okolje in lokalno gospodarstvo. Sistem oskrbe s hrano je ranljiv zaradi podnebnih in drugih okoljskih sprememb, ki pa jih obenem tudi sam povzroča. Je velik porabnik vode, povzroča onesnaženje vode in tal, izginjanje narave in emisije toplogrednih plinov, ki zaostrejejo podnebno krizo. Zaradi vpliva na zdravje okolja je ogroženo tudi zdravje ljudi in živali. Poleg tega je sodobni način prehranjevanja med poglavitnimi vzroki razmaha kroničnih nenalezljivih bolezni, ki sodijo med vodilne vzroke smrti in prezgodnje umrljivosti ter zaradi dolgotrajnega poteka povzročajo velike družbene stroške.

Hkrati je naša prehranska varnost vse bolj ogrožena: samooskrba je nizka, veriga oskrbe s hrano pa občutljiva na geopolitične in podnebne pretese. Slovenija je močno izpostavljena podnebnim spremembam in podvržena vedno večjim kmetijskim škodam zaradi vse pogostejših in močnejših suš in ujm z močnimi padavinami. To predstavlja še dodaten pritisk na naše kmetije in pospešuje trend upadanja števila kmetijskih gospodarstev, ki je najbolj izrazit pri manjših kmetijah. Zaradi desetletij intenzivne urbanizacije in preobsežne pozidave najboljših kmetijskih zemljišč imamo tudi premalo površin, da bi si lahko pridelali zadosti hrane za lastne potrebe.

Zato je nujno, da spremenimo način pridelave in potrošnje hrane tako, da bo ta bolj trajnosten - zdrav, okolju prijazen, pravičen in odporen.

Trajnostni sistem oskrbe s hrano

Trajnostni sistem oskrbe s hrano zagotavlja vsem ljudem dostop do potrebne količine zdrave in v čim večji meri lokalno pridelane hrane. Temelji na načelih varovanja in obnove naravnih virov, zagotavljanja dostojnih delovnih pogojev in pravičnega plačila za ljudi, ki so v njem zaposleni, ter visoke stopnje dobrobiti živali.

Zakaj Mestna občina Kranj potrebuje trajnostno prehransko strategijo

Spodbujanje oskrbe s kakovostno hrano iz lokalne pridelave na ravni občine in Gorenjske regije je že dlje časa med prednostnimi projekti Mestne občine Kranj (v nadaljevanju: MOK). Občina prepoznava pomen prehranske varnosti in neposredno povezavo med prehrano in kakovostjo življenja.

Že od leta 2020 izvaja projekt za povečanje lokalne prehranske samooskrbe, za kar je vzpostavila posebno delovno skupino. Posebno pozornost namenja kakovosti prehrane v javnih zavodih, za kar je v okviru projekta skupnega javnega naročanja živil vzpostavila poseben - dinamični nabavni sistem (DNS).

Sodelovala je v projektu [Lokalno GOR](#), ki je bil namenjen promociji lokalne prehranske dediščine in povečevanju samooskrbe na območju LAS Gorenjska košarica.

Leta 2022 je bil Kranj izbran v [Misijo podnebno nevtralnih in pametnih mest](#). Pomemben del aktivnosti za doseg podnebne nevtralnosti je lokalna prehranska samooskrba ter lokalno pridelana hrana na

jedilnikih občanov, skrb za trajnostni razvoj kmetijstva in trajnostni odnos do pridelave in „uporabe“ hrane. Na mednarodni ravni je pomembno tudi aktivno sodelovanje v iniciativi [Urbana Agenda EU](#), kjer se MOK kot članica delovne skupine na področju hrane vključuje v pripravo smernic in oblikovanje politik za povečanje lokalne samooskrbe držav članic EU.

MOK je tudi promocijski partner regionalnega projekta Samooskrbna Gorenjska, katerega glavni cilj je vzpostaviti povezane lokalne dobavne verige s poudarkom na ekoloških proizvodih.

Pričujoča Trajnostna prehranska strategija MOK je zasnovana na preteklih in potekajočih aktivnostih na tem področju. Vključuje, povezuje in dopolnjuje ukrepe in aktivnosti na področjih pridelave in potrošnje hrane, ki jih je lokalna skupnost že sprejela v različnih plansko - strateških dokumentih, kot so Trajnostna urbana strategija Mestne občine Kranj 2030+, Podnebna pogodba v okviru sodelovanja MOK v Misiji podnebno nevtralna in pametna mesta, Strategija prilagajanja Gorenjske regije na podnebne spremembe, Strategija razvoja turizma v Mestni občini Kranj 2021 - 2027, Operativni program varstva okolja Mestne občine Kranj za obdobje 2024/35/50, Strategija digitalnega razvoja Pametnega mesta in skupnosti Kranj za obdobje 2020 do 2023 ter Zero Waste strategije za obdobje 2021-2031.

Trajnostna prehranska strategija je usmeritveni dokument, ki **postavlja dolgoročno vizijo, cilje in prednostne usmeritve** ter predlaga ukrepe za doseganje ciljev. Predstavlja podlago za oblikovanje s hrano povezanih ukrepov, politik in projektov MOK. Konkretno ukrepe ter nosilce, roke izvedbe in finančne vire za njihovo izvedbo bo MOK opredelila v akcijskem načrtu, ki je izvedbeni dokument, ki dopolnjuje strategijo.

Namen njene priprave je bil razviti integrirano prehransko strategijo, ki naslavlja celotno verigo oskrbe s hrano od njene pridelave do potrošnje, s ciljem povečanja prehranske samooskrbe, **izboljšanja počutja in zdravja prebivalcev in okolja** ter vzpostavitve spodbudnega prehranskega okolja, v katerem je zdrava, lokalno pridelana hrana občanom fizično in cenovno dostopna.

Strategija je namenjena MOK, pa tudi vsem lokalnim deležnikom - javnim podjetjem in zavodom, strokovnim organizacijam ter gospodarskemu in kmetijskemu sektorju, katerih sodelovanje je ključnega pomena za njeno izvajanje.

Strategija izpostavlja tri strateške fokuse in pripadajoče podporne ukrepe. Pripravljena je z vizijo do leta 2035 in predstavlja načrt za razvoj systemskega okolja, ki podpira prehod v trajnostni lokalni sistem oskrbe s hrano. Kranj želi na tem področju postati zgled drugim slovenskim občinam.

Cilji trajnostne prehranske strategije MOK:

- postaviti izhodišča za oblikovanje občinskih politik, ukrepov in projektov na področju sistema oskrbe s hrano,
- zbrati, povezati in nadgraditi aktivnosti in ukrepe iz različnih projektov in plansko-strateških dokumentov,

- sinergijsko povezati aktivnosti različnih delov občinske uprave,
- omogočiti boljše črpanje sredstev iz različnih virov financiranja,
- spodbuditi sodelovanje strokovnih organizacij in širše javnosti pri oblikovanju in izvajanju občinskih politik na področju hrane,
- povečati zavzetost lokalne skupnosti za oskrbo z zdravo, trajnostno pridelano lokalno hrano,
- povezati verigo pridelovalcev in porabnikov, vključno s HORECA sektorjem,
- krepiti znanja in partnerstva ter spodbujati inovacije,
- prispevati k medkulturnemu dialogu in krepitvi skupnosti,
- podpreti izvedbo drugih trajnostnih razvojnih strategij MOK.
- pripraviti dobro podlago za izdelavo akcijskega načrta z investicijskim planom

Kako je strategija nastajala

MOK je bila izbrana na razpisu Umanotere, Slovenske fundacije za trajnostni razvoj za podporo občinam pri pripravi trajnostnih lokalnih prehranskih strategij. Priprava strategije je potekala na vključujoč način v letu 2025. Izvedene so bile tri delavnice: za občanke in občane, za širšo občinsko upravo in za ključne deležnike iz vseh delov verige oskrbe s hrano, ki so vključeni v pridelavo, predelavo, distribucijo, prodajo in porabo živilskih proizvodov ter ravnanje z odpadno hrano v MOK. Na delavnicah je sodelovalo 68 udeležencev.

Poleg tega so pripravljavci strategije izvedli anketo, na katero se je odzvalo več kot 300 občank in občanov, s katero so bile zbrane potrebe in pobude glede razvoja sistema oskrbe s hrano v Kranjski občini. Opravili so tudi poglobljene intervjuje z relevantnimi osebami na področju oskrbe s hrano.

Pred sprejemom na mestnem svetu je bila organizirana enomesečna javna razprava, da so imeli vsi zainteresirani možnost prispevati svoje predloge.

Mestni svet Mestne občine Kranj je to strategijo potrdil na XX. redni seji, dne DD.MM.2026

Strategijo vodijo naslednja načela:

1. Vključevanje – odprt proces priprave in izvajanja strategije z vključevanjem občanov in vseh ključnih deležnikov v lokalni prehranski verigi.
2. Celovitost – strategija upošteva tako družbene kot okoljske značilnosti občine, cilji pa odgovarjajo na potrebe vseh skupin prebivalcev.
3. Občina kot zgled – MOK želi s sprejetjem te strategije in z izvajanjem ukrepov predstavljati zgled za ostale slovenske občine in pokazati, da je prehod v bolj trajnostni sistem oskrbe s hrano na lokalni ravni možen.
4. Dolgoročen pogled – strategija se usmerja v dolgoročno vzpostavitev trajnostnega, odpornega in pravičnega sistema oskrbe s hrano, ki bo prispeval k trajni blaginji lokalne skupnosti.

5. Krepitev znanj – strategija želi krepiti lokalna znanja, partnerstva in projekte za trajnostno oskrbo s hrano ter spodbujati inovacije za razvoj sistemov oskrbe s hrano prihodnosti.
6. Inovativnost - strategija spodbuja uvajanje novih praks, oblik sodelovanja in preizkušanje rešitev, ki izboljšujejo dostopnost, pravičnost in učinkovitost sistema oskrbe s hrano ter Kranj postavljajo kot zgled drugim občinam.

Usklajenost z evropskimi, državnimi in občinskimi dokumenti

Trajnostna prehranska strategija MOK je usklajena z mednarodnimi, nacionalnimi in lokalnimi politikami, ki spodbujajo razvoj pametnih skupnosti, trajnostni razvoj kmetijstva, kratke oskrbne verige, razvoj podeželja, zdravo prehrano, varovanje okolja ter blaženje in prilagajanje na podnebne spremembe.

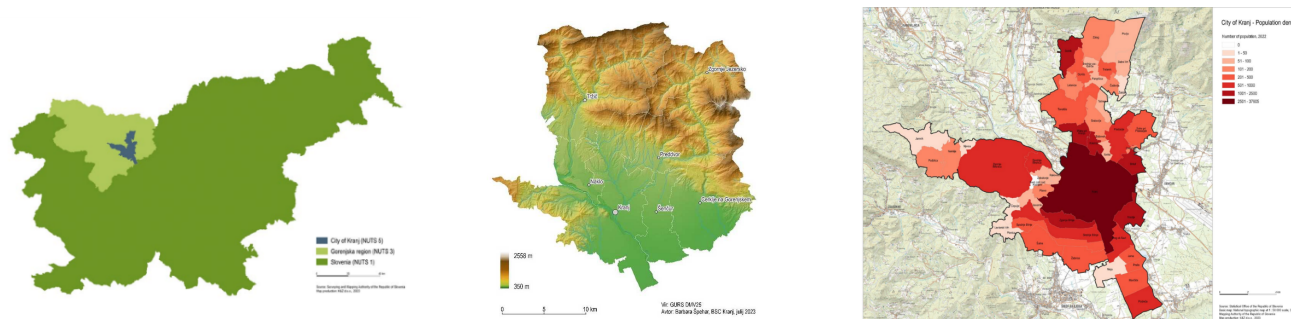
Na mednarodni ravni se opira na cilje Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030, Evropski zeleni dogovor, strategijo "Od vil do vilic", strategijo EU za biotsko raznovrstnost, Pakt županov za podnebje in energijo in Partnerstvo za hrano Urbane agende za EU. Na nacionalni ravni je skladna s Strategijo razvoja Slovenije 2030, Strateškim načrtom skupne kmetijske politike, Nacionalnim energetske in podnebnim načrtom ter Strateškim okvirom za prilagajanje podnebnim spremembam. Na lokalni ravni strategija dopolnjuje Trajnostno urbano strategijo MOK, cilje v okviru Misije podnebno nevtralna in pametna mesta ter druge občinske dokumente s področij razvoja, okolja, zdravja in kakovosti življenja.

1. Izhodišča za strategijo

1.1. Oskrba s hrano nekoč in danes

Kranj in njegovo razgibano podeželsko zaledje geografsko najbolj zaznamuje Kranjska nižina, za katero je bila že od nekdaj značilna bogata plodna zemlja za pridelavo poljščin, vrtnin, sadja in zelišč ter živinorejo. Obsežno območje Sorškega polja, kjer so najbolj rodovitne njive v obliki značilnih barvitih pasov, je zaščiteno tudi kot kulturna krajina, kar veliko pove o globokem pomenu in vlogi kmetijstva v življenju tukajšnjih prebivalcev. Pod to ravnino je eden najpomembnejših podtalnih vodonosnikov v Sloveniji, ki daje ugodnim pogojem za kmetovanje še dodatno podporo, posebej v času nepredvidljivih podnebnih sprememb, vse bolj pogosto zaznamovanih z daljšimi sušnimi obdobji. Bogati vodni sistemi se napajajo iz bližnjih visokih alpskih gora ter iz Save in Kokre.

Sodobno mesto je zgrajeno prav ob sotočju teh dveh rek na več kot 2000 let starih temeljih. Krepilo se je že od srednjega veka dalje, posebej pa po drugi svetovni vojni, ko je postalo industrijsko, gospodarsko in upravno središče Gorenjske. Za to obdobje je značilno intenzivno priseljevanje delavcev iz republik nekdanje Jugoslavije in gradnja novih stanovanjskih sosesk, kar je vplivalo tudi na zmanjševanje najbolj plodnih kmetijskih površin na obrobju mesta.

Grafi so še neoblikovani: Geografski položaj MOK v Gorenjski regiji in Sloveniji; Relief pokrajine v občini in bližnji okolici; Gostota prebivalstva v MOK.

MOK meri 150,9 km² in jo sestavlja 49 naselij ter 26 krajevnih skupnosti. Sredi leta 2025 je imela 57.384 prebivalcev in se uvršča na tretje mesto med slovenskimi občinami, takoj za Ljubljano in Mariborom. Večina prebivalstva, ki se še vedno povečuje (0,1 % letno), živi v ožjem urbanem delu občine, kar je na področju oskrbe s hrano zagotovo velik izziv. Kmalu po letu 2000 so se na kmetijskih zemljiščih na vzhodnem robu mesta ob pomembni vpadnici zgradili številni večji nakupovalni objekti, ki so močno spremenili tradicionalni izgled krajine, predvsem pa nakupovalne navade prebivalcev, ki so, tako kot tudi po drugih večjih mestih Slovenije, začeli opuščati oskrbovanje v majhnih lokalnih trgovinah in na tržnicah. Posledično je začelo ugašati tudi staro mestno jedro, ki je prvotno opravljalo vlogo trgovskega središča z osrednjo mestno tržnico.

Še do 1. svetovne vojne je bila prehrana večine prebivalcev tega območja odvisna od lastnih pridelkov. Če letine niso bile dobre, so se predvsem na podeželju prehranjevali zelo skromno. Za vsakdanje obroke so bile značilne preproste jedi iz žit, kot so pšenica, ajda, proso, ječmen in rž, ter iz sezonske zelenjave, krompirja in fižola. Vzgajali so raznovrstno sadje in nabirali divje rastline, med katerimi so še danes priljubljeni regrat, gobe ter različni gozdni sadeži in zelišča. Značilna je tradicija čebelarstva. Pomembno vlogo so imeli mleko in mlečni izdelki, jajca ter govedina in meso drobnice, malo manj pa

svinjina in perutnina. Pridelovanje, shranjevanje in pripravljanje hrane je imelo svoje utečene ritme, ki so sledili značilnostim letnih časov. Bogati kmetje in meščani so imeli bolj pestro in izdatno hrano, revnejše družine pa so se ob slabih letinah soočale s pomanjkanjem hrane.

Velik preobrat v načinu prehranjevanja so prinesle nove zaposlitvene priložnosti v prvih industrijskih obratih in raznovrstnih drugih službah. Kmalu po drugi svetovni vojni je vse več tovarn in podjetij začelo za svoje delavce pripravljati malice in kosila, otroci pa so bili deležni rednih obrokov v šolah. Na trgovske police so prihajale uvožene sestavine in vnaprej pripravljene jedi, kar je trajno spremenilo tradicionalno prehranjevanje. Svojo kulturo in svoje navade so s seboj prinesli tudi priseljenci, mnoge njihove jedi so postale priljubljene tudi pri domačinih.

Zaradi odličnih pogojev za pridelavo hrane je kmetijstvo na območju Kranjske ravnine od nekdaj pomembna gospodarska panoga. Kmetje imajo oporo v strokovnih svetovalcih **Kmetijsko gozdarskega zavoda Kranj**, ki jim pomagajo pri odločitvah na področjih rastlinske pridelave in živinoreje, varstva rastlin, ekonomike kmetij, okoljskih ukrepov ter prilagajanja na podnebne spremembe. Zavod je ključna strokovna institucija na področju pridelave hrane v Kranju in širši Gorenjski regiji. Skrbi za usposabljanje kmetov ter jim svetuje pri koriščenju subvencij iz skladov skupne kmetijske politike.

Pri povezovanju kmetijskih gospodarstev in zagotavljanju odkupa ter trženja njihovih pridelkov ima pomembno vlogo **Kmetijsko gozdarska zadruga Sloga Kranj** z več kot 60-letno tradicijo. Iz lokalne zadružne pobude se je razvila v sodobno zadrugo s približno 450 včlanjenimi kmeti, njeno delovanje pa danes sega tudi izven Gorenjske. Upravljajo več kmetijskih centrov in specializiranih trgovin, lokalne pridelovalce podpirajo s projekti in lastno blagovno znamko, svojo ponudbo pa dopolnjujejo tudi s spletnimi prodajnimi kanali in potujočo trgovino.

Kmalu po letu 2010 so se začele prebujati še druge iniciative za oskrbo občanov z lokalno hrano. Pomembno vlogo pri tem imajo tudi nekatere tradicionalne gostilne, kjer so na izročilih prednikov začeli pripravljati sodobne jedi in iz pozabe potegnili raznovrstne lokalne kulinarične posebnosti. S prestižnimi priznanji nagrajena **Gostilna Krištof v Predosljah**, ki je bila sama zainteresirana za odkup lokalnih pridelkov najvišje kakovosti, je postala občasno prizorišče živahne izmenjave domače zelenjave in sadja. S svojim sistemom povezovanja kupcev in kmetov je takrat začel delovati tudi zasebni **Zavod Stonoga**.

Na Sorškem polju je v skoraj enakem obdobju zaživel **Društvo Sorško polje**. Na območju z obsežnimi nižinskimi kmetijskimi površinami povezujejo 11 krajevnih skupnosti iz treh občin (Kranj, Škofja Loka in Medvode) ter si v sodelovanju z drugimi društvi prizadevajo za prehod na ekološko obdelavo in ohranitev vitalnosti kmetijskih tal tudi za naslednje rodove. V bližini Kranja deluje ena izmed prvih ekoloških kmetij v Sloveniji, **Pr' Šuštar**, kjer že od leta 1997 kmetujejo po permakulturnih načelih ter aktivno sodelujejo pri promociji sonaravnega življenja. Med pomembnimi neprofitnimi pobudami je še **Center za trajnostni razvoj podeželja Kranj**, dejaven že od leta 2003. Med njegovimi številnimi trajnostnimi cilji je tudi razvijanje in uvajanje trajnostnih življenjskih vzorcev med različnimi skupinami prebivalstva, kar uresničujejo kot partnerji številnih projektov.

Tem civilnim pobudam je prisluhnila tudi MOK in z ustanovitvijo **Projektne skupine za povečanje lokalne samooskrbe** bistveno prispevala k razgibanosti dejavnosti in dogodkov. K sodelovanju je kot **ambasadorje lokalne prehranske samooskrbe** povabila prepoznane posameznice in posameznike iz Kranja in okolice, ki se trudijo živeti v sozvočju z naravo in se dobro zavedajo, kako pomembna je lokalno pridelana hrana za okolje in zdravje ljudi.

V lokalni skupnosti se povečuje zanimanje za kuhanje po starih receptih in pripravo zdravih obrokov iz lokalno pridelanih sestavin. Vzpostavljajo se šolski vrtovi in čebelnjaki, vse več izobraževalnih zavodov se trudi, da bi zagotavljali obroke s čim več lokalnih in ekološko pridelanih sestavin. Nove generacije si želijo živeti zdravo, vendar se v delovnem ritmu, v katerega so vpete sodobne družine, pri oskrbi s trajnostno pridelano lokalno hrano soočajo z logističnimi in finančnimi izzivi.

Rezultati ankete ob pripravi pričajuče strategije, v kateri je sodelovalo nekaj več kot 300 občanov, so pokazali, da prebivalci Kranja hrano sicer najpogosteje kupujejo v večjih supermarketih, vendar pa se dobro zavedajo vpliva hrane na zdravje in okolje in se strinjajo, da je trajnostna oskrba s hrano eno ključnih strateških področij občine. To potrjuje, da so nadaljnja prizadevanja na tem področju smiselna in glede na negotovost globalnih tokov oskrbe s hrano zelo potrebna.

Ob preteklih izvedenih projektih, partnerskih sodelovanjih ter prizadevanjih javnih in zasebnih iniciativ za povečanje trajnostne lokalne samooskrbe so postavljeni dobri temelji za še bolj poglobljene in učinkovite ukrepe.

1.2. SWOT analiza

V okviru analize sistema oskrbe s hrano v MOK so bile prepoznane ključne notranje prednosti in slabosti ter zunanje priložnosti in nevarnosti za razvoj trajnostnega sistema oskrbe s hrano v občini.

Področja in dosežki, ki so naše prednosti

Naravni pogoji za pridelavo hrane:

Rodovitna kmetijska zemljišča v okolici mesta, med njimi strateško pomembno Sorško polje, bogati površinski in podtalni vodni viri, ugodno podnebje.

Aktivna kmetijska gospodarstva:

V občini in širši regiji delujejo številne kmetije, nekatere tudi z dopolnilnimi dejavnostmi, ki prispevajo k lokalni pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov.

Urbane površine za revitalizacijo:

Možnost umeščanja urbanega kmetijstva, rastlinjakov in živilskopredelovalnih obratov v opuščene ali slabo izkoriščene objekte in degradirana urbana območja.

Mreža trgovin in prodajnih mest:

Kranj ima delujočo mrežo trgovin ter prodajnih prostorov, dogodkov in samopostrežnih avtomatov z lokalnimi pridelki, kar omogoča dostop do lokalne hrane.

Iniciative za digitalno podporo oskrbi s hrano:

Razvijajo se digitalna orodja, ki javnim zavodom in lokalnim ponudnikom omogočajo dinamično naročanje in ponujanje hrane.

Delovanje strokovnih in izobraževalnih institucij:

BC Naklo, KGZ Kranj in druge institucije nudijo znanje, strokovno podporo in izobraževanje, nujno za razvoj kmetijstva in celotnega sistema oskrbe s hrano.

Institucionalna moč občine:

Administrativne, kadrovske in tehnološke kapacitete, platforma Pametni Kranj, spletna stran KR hrana ter aktivnosti posebne projektne skupine za povečanje lokalne samooskrbe.

Politična volja in strateška zavezanost občinskega vodstva:

MOK že vrsto let podpira krepitev prehranske samooskrbe ter sodeluje v medobčinskih, regijskih, nacionalnih in mednarodnih projektih na tem področju.

Raznolikost deležnikov lokalnega sistema oskrbe s hrano:

Poleg občine sodelujejo pridelovalci, zadruga, razvojni in izobraževalni centri, javni zavodi, društva in zasebni ponudniki, kar ustvarja dobro osnovo za trajnostni lokalni sistem oskrbe s hrano.

Promocijske in komunikacijske aktivnosti:

Raznovrstni sejemski in gastronomski promocijski dogodki v občini, platforma Pametni Kranj, ambasadorji lokalne samooskrbe ter aktivnosti društev in zavodov krepijo zavedanje o lokalni hrani ter povezujejo skupnost.

Spreminjanje življenjskega sloga:

Naraščajoča potreba po aktivnem preživljanju prostega časa, kakovostni hrani in zdravem okolju, interes občanov za urbano kmetijstvo.

Kaj bi lahko delovalo bolje

Nizka stopnja prehranske samooskrbe:

Na območju MOK je 6-krat manj njiv in vrtov, kot bi jih potrebovali za prehransko varnost; na večini njiv se prideluje krma za živali, pridelava rastlinske hrane za ljudi pa ne pokriva potreb lokalne skupnosti.

Koncentracija kmetijstva:

Število kmetijskih gospodarstev se zmanjšuje, trend upadanja je najbolj izrazit pri manjših kmetijah.

Ovire za generacijsko preno:

Starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev je neugodna. Poklic kmeta za mlade ni privlačen zaradi ovir pri nakupu ali prevzemu kmetij, ekonomske negotovosti, visokih delovnih obremenitev, nižjega družbenega statusa in dobrih zaposlitvenih priložnosti v drugih panogah.

Prevladovanje konvencionalnega kmetijstva:

Delež ekološkega kmetijstva v občini je zelo majhen (manj kot 5 % kmetijskih zemljišč v uporabi¹); prekomerna ali neustrezna uporaba fitofarmacevtskih sredstev (FFS) in gnojil predstavlja največjo grožnjo za zdravje tal, ljudi in živali ter kakovost vode in biotsko raznovrstnost.

Zemljišča za pridelavo hrane pod pritiskom urbanizacije:

Pomanjkanje jasno določenih zavarovanih območij za trajno kmetijsko rabo ter mestne vrtove v občinskem prostorskem načrtu otežuje dolgoročno načrtovanje in ohranjanje obdelovalnih površin, ki so ključne za lokalno samooskrbo. Potencial za pridelavo hrane na degradiranih urbanih območjih je neraziskan.

Pomanjkanje živilskopredelovalnih dejavnosti:

Po zaprtju večjih predelovalnih obratov, kot sta bili Oljarica in Kranjske mlekarne, se večina lokalno pridelane hrane prodaja predelovalcem in odkupovalcem izven lokalnega okolja, tudi v tujino.

Odvisnost oskrbe s hrano od trgovskih verig:

Lokalne verige oskrbe s hrano pokrivajo le majhen del potreb lokalne skupnosti. Večina prebivalcev se s hrano oskrbuje v trgovskih centrih, kar zmanjšuje prehransko suverenost, povečuje ogljični odtis oskrbe s hrano in otežkoča stabilen razvoj lokalnega trga.

Oglaševalsko onesnaženje:

Oglaševalski objekti na kmetijskih zemljiščih povzročajo vizualno degradacijo prostora, zmanjšujejo njegovo krajinsko in pridelovalno vrednost ter spodbujajo netrajnostno potrošnjo in nezdravo prehrano.

Razpršenost pristojnosti v občinski upravi:

Področje oskrbe s hrano obravnavajo različni uradi in oddelki ter javna podjetja in zavodi. Manjka osrednja koordinacija s kadrovsko in finančno podporo.

Premajhno sodelovanje med strokami:

Kmetijstvo, urbanizem, okoljevarstvo in druge stroke premalo sodelujejo, prav tako so le delno usklajeni prostorski in drugi razvojni dokumenti, kar ovira celosten razvoj oskrbe s hrano. Digitalna podpora kratkim oskrbnim verigam je razbita na neusklajene aplikacije.

Socialna in kulturna razslojenost:

Razlike v prehranjevalnih navadah med socialnimi skupinami, kulturnimi in etničnimi tradicijami ter generacijami prebivalstva ustvarjajo heterogeno povpraševanje, socialno-ekonomske ovire in kompleksnejšo koordinacijo skupnostnih projektov.

Potenciali, ki jih lahko izkoristimo

MOK v Misiji podnebno nevtralna in pametna mesta:

Dostop do dodatnih finančnih virov, znanja in strateških partnerstev za sistemski razvoj nizkoogljičnega, odpornega in lokalno usmerjenega sistema oskrbe s hrano.

Skupna kmetijska politika EU in državna kmetijska politika:

Podpora za ohranjanje kmetijstva, uvajanje trajnostnih praks, razvoj dopolnilnih dejavnosti, krepitev kratkih dobavnih verig in razvoj podeželja; finančna, administrativna in svetovalna podpora, dostop do znanja in partnerstev.

Podpora za trajnostne kmetijske prakse:

Povečanje pridelave ekološke hrane preko državnih in EU podpor, kar krepi konkurenčnost lokalnega kmetijstva in povečuje dostopnost trajnostnih živil na lokalnem trgu.

Regionalno in mednarodno sodelovanje:

Skupna prizadevanja občin v Gorenjski regiji za spodbujanje trajnostne lokalne samooskrbe; vključevanje v skupne razvojne projekte z regijskimi in mednarodnimi partnerji ter izmenjave dobrih praks.

Pozitivni učinki podnebnih sprememb:

Dvig povprečne temperature zraka in podaljšanje rastne dobe bosta omogočala pridelavo bolj toploljubnih rastlin ter širitev nabora poljščin, zelenjadnic in sadja.

Pametno kmetijstvo:

Precizno, vertikalno in urbano kmetijstvo ter uporaba senzorike, robotike in drugih tehnologij, ki zmanjšujejo delovno intenzivnost, porabo naravnih virov in škodljive vplive pridelave hrane na okolje.

¹ Vir podatka: KGZ Kranj

Digitalizacija distribucije:

Digitalne platforme in pametna logistika za usklajevanje ponudbe in povpraševanja, organizacijo dostav, zmanjšanje odpadne hrane ter podpora kratkim dobavnim verigam.

Izobraževanje in ozaveščanje:

Nacionalni programi in programi EU za promocijo lokalno pridelane hrane in zdravih prehranjevalnih navad, kot so Teden slovenske hrane, Tradicionalni slovenski zajtrk, program Ekošol in Šolskih ekovrtov, portal Šolski lonec in drugi.

Evropske in nacionalne sheme kakovosti:

Spodbujanje proizvajalcev k bolj trajnostnim praksam (npr. ekološko kmetijstvo) in dvigu kakovosti; zagotavljanje zanesljivih informacij potrošnikom o načinu pridelave hrane in vplivih na okolje; večja sledljivost in zaupanje v lokalno hrano.

Zunanja tveganja in omejitve

Vse pogostejši in močnejši ekstremni vremenski dogodki:

Podnebne spremembe povečujejo izpostavljenost kmetijstva sušam, vročini in ujmam z močnimi padavinami, kar zmanjšuje stabilnost pridelka in povečuje kmetijske škode. Naraščajo tudi stroški prilagajanja, kot so namakanje, protitočna zaščita in ukrepi za povečanje dobrobiti živali.

Neugodne spremembe državne in evropske kmetijske politike:

Negotovost glede obsega in pogojev financiranja kmetijstva in razvoja podeželja po letu 2027; tveganje zmanjšane podpore trajnostnim oblikam kmetovanja in lokalnim razvojnim pobudam ter povečanja administrativnih bremen lahko ogrozijo kmetijsko dejavnost, še posebej obstoj manjših kmetij.

Pretresi v mednarodnih oskrbovalnih verigah:

Motnje v dobavi in povišanje cen uvožene hrane in kmetijskih vložkov (semen, krme, gnojil, FFS, energentov) zaradi geopolitičnih kriz, vremenskih ekstremov, tržnih in političnih razmer ter motenj v logistiki in transportu.

Pritisk investitorjev in infrastrukturnih projektov:

Širjenje naselij, trgovskih in industrijskih con in prometnih povezav zmanjšuje kakovost prostora, vpliva na površino in kakovost kmetijskih zemljišč ter povečuje tveganja za onesnaženje okolja.

Zakonodajne ovire s področja varstva kulturne dediščine:

Omejitev oz. prepoved umeščanja rastlinjakov zaradi zaščite Sorškega polja kot kulturne krajine.

Kmetije pod pritiskom nizkih odkupnih cen:

Velika korporativna kmetijsko-živilska in trgovska podjetja določajo cene na trgu, standarde in tudi politike, s katerimi izrinjajo manjše lokalne pridelovalce, ki težko konkurirajo nizkim cenam uvožene, pogosto manj kakovostne hrane.

Agresivno oglaševanje velikih trgovskih centrov:

Močni marketinški pritiski in promocije nizkih cen spodbujajo nakupe manj kakovostne, industrijsko proizvedene, pogosto uvožene hrane, kar zmanjšuje povpraševanje po lokalnih pridelkih in spodbuja nezdravo prehrano.

Zavajajoče označevanje živil:

Zaradi nepopolnega in pogosto zavajajočega označevanja porekla ter okoljskega odtisa živil potrošniki težko zanesljivo ugotovijo, kje in kako je bilo živilo dejansko pridelano, predelano ali pakirano, kar otežuje izbiro kakovostne lokalne hrane.

2. Strateški okvir

2.1. Vizija in cilji² do 2035

Vizija

Mestna občina Kranj je zgled trajnostnega lokalnega sistema oskrbe s hrano, ki temelji na močni lokalni pridelavi, kratkih dobavnih verigah, sodelovanju ter odgovornem ravnanju s hrano.

Da bi konkretizirala in pokazala ambicioznost svojih načrtov, se MOK zavezuje, da bo v sodelovanju z ustreznimi deležniki do leta 2035:

- Zavarovala potencial za pridelavo hrane, tako da bo v občinskem prostorskem načrtu površina kmetijskih zemljišč ostala na ravni leta 2025 in bodo kmetijska zemljišča trajno zavarovana pred spremembo namembnosti v nekmetsko rabo.
- Spodbujala razvoj ekološkega kmetijstva in pridelavo rastlinske hrane za ljudi (stročnic, zelenjave, žit in sadja), tako da bo sistem oskrbe s hrano aktivno prispeval k prehranski varnosti lokalne skupnosti ter ohranjanju okolja in doseganju podnebnih ciljev občine.
- Krepiła odpornost sistema oskrbe s hrano na podnebne in druge prerese s spodbujanjem pilotnih projektov in ukrepov za razvoj podnebno prilagojene pridelave, učinkovite rabe vode, krajših oskrbnih verig, podnebnju prijaznejše prehrane in povečane prehranske samozadostnosti prebivalcev.
- Krepiła kratke oskrbne verige, tako da bodo imeli prebivalci lahek dostop do lokalne hrane in bo pomemben delež lokalno pridelane hrane porabljen znotraj občine. Podpirala bo trajnostno in zdravo prehrano v javnih zavodih, tako da bo ta dosegla vsaj 30% delež ekoloških živil in vsaj 50% delež osnovnih živil (zelenjave, sadja, žit, jajc, mleka in mesa) slovenskega izvora.
- Aktivno spodbujala zmanjševanje nastajanja odpadne hrane, pri čemer bo v javnih zavodih količina odpadne hrane glede na leto 2025 vsaj prepolovljena, vsaj 50 % trgovin in gostinskih lokalov bo sodelovalo v programih doniranja presežkov hrane.
- Vzpostavila prehranske politike, ki krepijo socialno vključenost in zdrav življenjski slog ter izvajala redne programe ozaveščanja in usposabljanja prebivalcev za preprečevanje nastajanja odpadne hrane v gospodinjstvih.
- Razvila mrežo urejenih urbanih vrtičkarskih območij in spodbujala samooskrbo gospodinjstev, tako da si bo zelenjavo za lastne potrebe na skupnostnih in zasebnih vrtovih pridelovalo vsaj 10 % gospodinjstev.
- Vzpostavila podporno okolje za razvoj živilskopredelovalne dejavnosti, ki bo omogočala povečanje dodane vrednosti lokalnih pridelkov in krepitev kratkih oskrbnih verig.

² Cilji, ki so v pristojnosti MOK, so oblikovani po načelu SMART (specifični, merljivi, dosegljivi, relevantni in časovno opredeljeni). Cilji, ki presegajo neposredne pristojnosti občine in katerih uresničevanje zahteva sodelovanje različnih deležnikov, so opredeljeni kot razvojne usmeritve, pri katerih MOK sodeluje kot spodbujevalec, partner in zagovornik sprememb.

2.2. Strateški fokusi

Strateški fokusi so področja, ki so bila v procesu priprave strategije prepoznana kot področja, na katerih v lokalni skupnosti obstaja največja potreba po izboljšavah sistema oskrbe s hrano in kjer ima MOK vzvode, da te izboljšave podpre. V nadaljevanju predstavljeni ukrepi so usmerjeni v krepitev obstoječih prednosti, izkoriščanje razvojnih priložnosti, odpravljanje zaznanih slabosti ter zmanjševanje vpliva zunanjih groženj za razvoj trajnostnega lokalnega sistema oskrbe s hrano.

Kljub velikemu pomenu sistema oskrbe s hrano za lokalno skupnost ima MOK pri njegovem oblikovanju predvsem dopolnilno, ne nosilno vlogo. Sredstva za spodbujanje kmetijstva in razvoja podeželja v občinskem proračunu so zelo omejena, kmetijska politika je v pristojnosti države in EU. Pomembni vzvodi občine pa so prostorsko načrtovanje (npr. varovanje kmetijskih zemljišč), javna naročila, podpora kratkim dobavnim verigam, svetovanje, povezovanje, ozaveščanje in promocija ter dopolnjevanje državnih ukrepov.

MOK si bo na področjih, ki niso v neposredni pristojnosti občine, v dialogu z državo prizadevala za potrebne spremembe državnih politik za prehod v trajnostni sistem oskrbe s hrano.

2.2.1. STRATEŠKI FOKUS 1: Od polja do krožnika - spodbujanje trajnostne pridelave hrane in kratkih oskrbnih verig

Zadostna oskrba s kakovostno in varno hrano iz trajnostne lokalne pridelave, ki je prebivalcem fizično in cenovno dostopna, je osnova samooskrbe in prehranske varnosti lokalne skupnosti.

Trajnostna pridelava hrane

Trajnostna pridelava hrane ohranja oziroma krepi količino in kakovost naravnih virov, kot so tla kmetijskih zemljišč, voda in biotska raznovrstnost, in zmanjšuje škodljive vplive pridelave na okolje, zato je odporna na podnebne spremembe in druge zunanje pretese.

Cilj: MOK bo mestna občina 15-minutnega dostopa do zdrave lokalne hrane z okrepljeno stopnjo samooskrbe in prehranske varnosti, zdravim okoljem ter ohranjeno kulturno krajino.

Vsak občan bo v 15 minutah pešačenja ali kolesarjenja lahko prišel do lokalno pridelane hrane - na tržnici, pri lokalnem ponudniku, na prevzemni točki ali na skupnostnem vrtu. To bo podprlo doseganje podnebnih ciljev ter izboljšalo zdravje in kakovost življenja lokalne skupnosti.

Pregled stanja

Pridelava

Potencial za pridelavo hrane v MOK je majhen. V občini je bilo leta 2025 po podatkih MKGP v uporabi 4895 ha kmetijskih zemljišč. Veljavni prostorski akti občine predvidevajo nadaljnje posege v prostor, ki bodo še bolj zmanjšali površine, ki so dejansko v kmetijski rabi (za okrog 300 ha), povečale pa se bodo pozidane površine.

V občini deluje 448 kmetijskih gospodarstev. Povprečna površina kmetije znaša 10,9 ha, kar je nad povprečjem v državi. 57 % kmetij redi živino za meso ali mleko (18,6 živali na kmetijo), 15 % jih ima mešano proizvodnjo (večinoma samooskrbno kmetovanje), 21 % pa je specializiranih za rastlinsko proizvodnjo. Starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev ni ugodna, generacijska prenova je počasna.

V dejanski rabi je okrog 2300 ha njiv in vrtov, kar je približno 400 m² na prebivalca. To je precej pod nacionalnim povprečjem (850 m² na prebivalca) in 6-krat manj, kot je potrebna površina za prehransko varnost, ki znaša 2500 m² njiv in vrtov na prebivalca.

Na večini že tako majhnih njivskih površin se prideluje krma za živali. Pridelavi zelenjadnic je namenjenih le 270 ha kmetijskih zemljišč. Zaradi pretežno živinorejske proizvodnje je lokalna pridelava zelenjave in sadja daleč pod potrebami občanov in javnih zavodov, medtem ko pridelava mleka močno (2 do 3-krat) presega potrebe lokalne skupnosti. Mlečna prireja zaseda kakovostna ravninska območja, ki so najbolj primerna za pridelavo rastlinske hrane za ljudi.

V občini je na ekološki način obdelanih 150 ha kmetijskih zemljišč oz. 3 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. To je močno pod nacionalnim povprečjem, ki znaša okrog 12 %. V sistem kontrole ekološkega kmetovanja je zajetih 15 (3,3 %) kmetijskih gospodarstev.

V zadnjih desetletjih se je površina njiv in vrtov zmanjševala predvsem na račun povečanja površine pozidanih zemljišč.

Kmetijstvo v MOK se koncentrira. Število kmetijskih gospodarstev se zmanjšuje, njihova povprečna površina pa se povečuje. Malim kmetijam, ki so zelo pomembne za ohranjanje kulturne krajine in privlačnost podeželskega okolja, grozi opustitev.

Dopolnilno dejavnost na kmetijah ima registriranih 70 kmetij, nekatere tudi na področju predelave mleka, mesa, sadja, zelenjave in žit.

Kmetijstvo je v občini eden od najbolj podnebnim spremembam izpostavljenih sektorjev. Brez učinkovitih ukrepov prilagajanja je moč pričakovati, da bodo s tem povezani ekstremni vremenski pojavi (suše, ekstremne padavine) zmanjšali pridelavo hrane, povečali degradacijo tal in nadalje zmanjšali prehransko varnost lokalne skupnosti. Možni so tudi pozitivni vplivi na kmetijstvo. Zaradi višjih temperatur in daljše rastne sezone bo mogoče gojiti nove rastlinske vrste (predvsem sadje) ter s tem povečati pomen kmetijstva kot gospodarsko uspešne panoge. Določeni ukrepi prilagajanja na podnebne spremembe se že izvajajo v okviru Skupne kmetijske politike (podpora ekološkemu kmetijstvu, program KOPOP, investicije v povečanje odpornosti), največja investicija v MOK (v vzpostavljanju) pa je namakalni sistem Sorško polje.

Kmetije v občini so v povprečju večje od nacionalnega povprečja, vendar pa posamezne kmetije ne morejo same zagotoviti zadostne količine in raznolikosti proizvodov za oskrbo večjih odjemalcev. Zato je gospodarsko povezovanje med kmetijami ključnega pomena. Na območju občine sta aktivni kmetijsko-gozdarska zadruga Sloga in Gorenjska mlekarska zadruga, na Gorenjskem deluje tudi zadruga ekoloških pridelovalcev Ajdna.

Aktivna so 4 čebelarska društva (Kranj, Britof–Predoslje, Besnica in Goriče).

V MOK je okrog 90 ha degradiranih urbanih območij. Te predstavljajo priložnost za razvoj brez nadaljnega krčenja kmetijskih površin, med drugim s potencialnimi investicijami v pridelavo hrane v rastlinjakih in v živilskopredelovalne dejavnosti.

Predelava

V preteklih desetletjih je v MOK prenehala z delovanjem večina večjih živilsko-predelovalnih obratov (npr. Oljarica in Kranjske mlekarne). Predelovalno dejavnost v občini tako izvajajo samo manjše pekarnice in mesarije ter kmetije v okviru dopolnilnih dejavnosti. Ker so predelovalne kapacitete v občini majhne, je večina kmetijskih pridelkov "izvoženih" iz lokalnega okolja.

Prodaja

Prebivalci se lahko oskrbijo s hrano iz lokalne pridelave neposredno na nekaterih kmetijah, v manjši trgovini v središču Kranja (Krajček) in v trgovini zadruga Sloga ter na rednih tržnicah in občasnih tržničnih dogodkih. Društvo Sorško polje organizira redne vaške tržnice v Mavčičah in Stražišču, Center Stonoga pa Stonogine dneve na Brdu. Ob sredah se v Kranju ustavi potujoča tržnica Mali plac.

V občini deluje 11 zasebnih hladilnih avtomatov z lokalno hrano in izdelki - jajci, mlekom in mlečnimi izdelki, mlevskimi izdelki in zelenjavo.

Pridelke lokalnih kmetij se lahko naroči tudi prek spletnih tržnic (Oskrbovalnica in tržnica podjetja Optifarm), dostava poteka na prevzemnih točkah in na dom. Veliko naročil posamezniki vršijo tudi prek socialnega omrežja oz. skupine Lokalna samooskrba Gorenjske na Facebooku in drugih dobaviteljev lokalne hrane, ki se oglašujejo preko spleta ali socialnih omrežij (npr. Mami Hobotnica).

Lokalno pridelana hrana in kratke oskrbne verige predstavljajo majhen delež v občini potrošene hrane, večina prebivalcev se s hrano oskrbuje v trgovinah oz. trgovskih centrih.

Odpadna hrana

Gospodinjstva odpadno hrano, ki je ne kompostirajo doma, odlagajo v sistem ravnanja z odpadki Komunale Kranj. Odpadna hrana se ne zbira ločeno in podatki o njeni količini na ravni občine niso na voljo. Javni zavodi, gostinski obrati in trgovine pa so zavezanci za oddajo odpadne hrane pooblaščenemu prevzemniku in razpolagajo s podatki o količini organskih odpadkov.

Na področju preprečevanja odpadne hrane je v občini vzpostavljen program Viški hrane za razporejanje presežkov hrane iz trgovin, ki ga koordinira Center za socialno delo Gorenjska Enota Kranj. Program ima močno socialno noto, saj je njegov namen zagotavljanje hrane socialno najbolj izključenim družinam in posameznikom in zmanjševanje njihove stiske.

Informiranje

Na spletnem portalu MOK je vzpostavljena namenska podstran [KR hrana](#) z aktualnimi informacijami o projektih, dogodkih in možnostih oskrbe z lokalno pridelano hrano.

Potrebe v MOK:

- ohranjanje in po možnosti povečanje potenciala za pridelavo hrane,
- uskladitev kmetijske pridelave s prehranskimi potrebami prebivalcev - povečanje pridelave zdrave rastlinske hrane za ljudi,
- oskrba lokalne skupnosti z zdravo hrano iz ohranjenega lokalnega okolja,
- odpornost kmetijstva na podnebne spremembe in zunanje pretese,
- zmanjševanje porabe FFS in mineralnih gnojil v kmetijstvu ter vzpostavitev lokalne prehranske verige z nizkim okoljskim odtisom,
- okrepitev živilskopredelovalnih dejavnosti,
- povečanje fizične in cenovne dostopnosti lokalno pridelane hrane za vse skupine prebivalcev (kratke oskrbne verige),
- trajnostna potrošnja hrane in zmanjšanje odpadne hrane.

Usmeritve / ukrepi / cilji

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
Trajnostna pridelava		
Zavarovanje kmetijskih zemljišč pred spremembo namembnosti	- Priprava OPN, v katerem MOK določi trajno (za vsaj 20 let) zavarovana kmetijska zemljišča pred spremembo namembnosti v nekmetijsko rabo na območju občine	- Ohranjanje potenciala za pridelavo hrane
Izboljšanje dostopa mladih / novih kmetov do kmetijske zemlje	- Vodenje registra prostih kmetij in kmetijskih zemljišč v lasti Republike Slovenije na območju občine (v sodelovanju s Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov RS) in njegova objava na občinski spletni strani	- Generacijska prenova kmetijstva
Povečanje ekološke in rastlinske pridelave	- Podpora pri organizaciji usposabljanj kmetov (v sodelovanju s strokovnimi organizacijami, npr. KGZ Kranj) za preusmerjanje v ekološko pridelavo rastlinske hrane za ljudi in ekološko pašno živinorejo oz. mešano pridelavo ter črpanje sredstev Skupne kmetijske politike na teh področjih	- Uskladitev kmetijske pridelave s prehranskimi potrebami prebivalcev - Ohranjanje okolja - zmanjšanje porabe FFS in mineralnih gnojil) - Povečanje prehranske varnosti
Prilagajanje na podnebne spremembe	- Podpora pri organizaciji usposabljanj kmetov (v sodelovanju s strokovnimi organizacijami, npr. KGZ Kranj) za ukrepe prilagajanja rastlinske pridelave podnebnim spremembam, kot so ekološko kmetijstvo, ohranitvena obdelava tal, namakanje in protitočna zaščita ter črpanje sredstev Skupne kmetijske politike na teh področjih	- Zmanjšanje ranljivosti kmetijstva na podnebne spremembe - Ohranjanje naravnih virov za trajnostno in odporno pridelavo hrane

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
	- Podpora pri organizaciji usposabljanj kmetov (v sodelovanju s strokovnimi organizacijami, npr. KGZ Kranj) za ukrepe prilagajanja živinoreje podnebnim spremembam, kot so investicije v posodobitev hlevov za povečanje dobrobiti živali ter črpanje sredstev Skupne kmetijske politike na teh področjih - Investicije v namakalne sisteme in rastlinjake, v katerih pridelava poteka v tleh (umestitev na kmetijska zemljišča) (občinske, zasebne in javno-zasebne investicije)	- Povečanje dobrobiti rejnih živali
Blaženje podnebnih sprememb	- Podpora pri organizaciji usposabljanj kmetov (v sodelovanju s strokovnimi organizacijami, npr. KGZ Kranj) za ukrepe blaženja podnebnih sprememb, kot so optimizacija krmljenja živali in dobre gnojilne prakse ter črpanje sredstev Skupne kmetijske politike na teh področjih	- Zmanjšanje emisij toplogrednih plinov
Pridelava hrane na nekmetijskih površinah	- Priprava strokovnih podlag - študije možnosti in izvedba pilotnih projektov umeščanja rastlinjakov, v katerih pridelava ne poteka v tleh, v opuščena območja industrijskih in poslovnih dejavnosti (degradirana območja) in industrijske cone - umestitev na nekmetijska zemljišča. - Pridobivanje zasebnih donacij (posameznikov in podjetij) za sajenje in vzdrževanje avtohtonih in tradicionalnih sadnih dreves in sort užitnih rastlin na javnih zelenih površinah (KR posvoji drevo) - Sprejetje odloka za sonaravno upravljanje javnih zelenih površin, na katerih se prideluje hrana (brez uporabe FFS)	- Uskladitev pridelave hrane s prehranskimi potrebami prebivalcev - Zmanjšanje površine degradiranih območij - Zmanjšanje ranljivosti oskrbe s hrano na podnebne spremembe
Povečanje inovativnosti v kmetijstvu	- Finančna podpora (npr. redni letni občinski razpisi) za projekte inovativnih, prednostno ekoloških kmetij, ki se ukvarjajo s tržno pridelavo rastlinske hrane za ljudi in jih vodijo mladi kmetje	- Uskladitev pridelave hrane s prehranskimi potrebami prebivalcev - Generacijska prenova - Zmanjšanje emisij toplogrednih plinov - Ohranjanje okolja - zmanjšanje porabe FFS in mineralnih gnojil) - Prilagajanje podnebnim spremembam

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
Optimizacija obstoječih mehanizmov občine za subvencioniranje razvoja kmetijstva in podeželja	- Prilagoditev pogojev razpisa in sistema točkovanja v <i>Pravilniku o dodelitvi pomoči za ohranjanje in spodbujanje razvoja kmetijstva, gozdarstva in podeželja v MOK</i> na način, da bodo občinskih spodbud deležne ekološke kmetije, ki pridelujejo rastlinsko hrano za ljudi, in ekološke kmetije s pašno živinorejo ter inovativni projekti na področju pridelave, predelave in distribucije hrane - Občutno povečanje občinskih proračunskih sredstev za izvajanje Pravilnika, tako da bodo ta primerljiva z drugimi ambicioznimi občinami na področju trajnostne oskrbe s hrano - Organizacija rednih letnih dogodkov informiranja in ozaveščanja kmetov o ključnih usmeritvah občine na področju oskrbe s hrano	- Izboljšanje kakovosti in ciljne usmerjenosti porabe občinskih subvencij za razvoj kmetijstva in podeželja - Uskladitev pridelave hrane s prehranskimi potrebami prebivalcev - Ohranjanje čistega okolja - zmanjšanje porabe FFS in mineralnih gnojil - Zmanjšanje emisij toplogrednih plinov iz kmetijstva - Zmanjšanje ranljivosti oskrbe s hrano na podnebne spremembe in zunanje pretese
Promocija poklicev v kmetijstvu	- Občinske štipendije, denarna pomoč, poklicna orientacija v OŠ in SŠ (v sodelovanju z izobraževalnimi organizacijami (npr. BC Naklo) in druge spodbude in dogodki za usmerjanje mladih za izobraževanje in zaposlovanje v kmetijstvu - Vzpostavitev programa poklicnega usposabljanja (v sodelovanju z Ljudsko univerzo Kranj in strokovnjaki KGZ Kranj) npr. za trženje kmetijskih pridelkov na kmetiji in pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) na področju pridelave in predelave hrane	- Generacijska prenova kmetijstva - Ustvarjanje lokalnih delovnih mest
Spodbujanje čebelarstva	- Podpora pri organizaciji izobraževanj za čebelarje (npr. v sodelovanju s Čebelarsko zvezo) za črpanje sredstev Skupne kmetijske politike	- Ohranjanje oprasovalcev
Predelava in distribucija		
Povečevanje dodane vrednosti kmetijskih pridelkov	- Vzpostavitev skupnostnega predelovalnega obrata (npr. v slabo izkoriščenih ali opuščenih stavbah, skladiščih itd.) - Uporaba predelovalnega obrata tudi za usposabljanja na področju pridelave in predelave hrane (v sodelovanju z izobraževalnimi organizacijami, npr. BC Naklo, Ljudska univerza) - Organizacija usposabljanje kmetov (v sodelovanju s strokovnimi organizacijami, npr. KGZ Kranj) za izvajanje živilskopredelovalnih dejavnosti kot	- Povečanje živilskopredelovalnih kapacitet - Povečanje usposobljenosti za predelavo, dopolnilne dejavnosti itd. - Povečanje števila turističnih produktov na področju agroturizma

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
	dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in porabo sredstev Skupne kmetijske politike na tem področju - Spodbujanje agroturizma (v sodelovanju z Zavodom za turizem in kulturo Kranj) - npr. vzpostavitev tematskih poti, uporaba pridelkov lokalnih kmetij kot spominkov, razvoj delavnic pridelave in predelave hrane kot turističnega produkta - Spodbude za podjetniške pobude na področju predelave lokalnih kmetijskih proizvodov (npr. olajšanje dostopa do prostorov, subvencije)	
Povezovanje kmetijskih pridelovalcev	- Spodbujanje vzpostavljanja in delovanja zadrug kot nosilcev kratkih oskrbnih verig (npr. z olajšanjem dostopa do prostorov)	- Povečanje gospodarske uspešnosti kmetij - Izboljšanje povezanosti med kmeti in potrošniki (gospodinjstva, javni zavodi, gostinski obrati)
Povečanje dostopnosti lokalno pridelane hrane za različne segmente prebivalcev	- Ureditev centralne mestne tržnice kot večnamenskega prostora za oskrbo s hrano ter različne s hrano povezane skupnostne aktivnosti in gospodarske dejavnosti - Priprava pravilnika o delovanju mestne tržnice (prednostna mesta za prodajo ekoloških in lokalnih kmetijskih in živilskih proizvodov, obvezno označevanje porekla proizvodov, uporaba povratne embalaže itd.) - Širitev mreže vaških tržnic skladno z razpoložljivostjo pridelkov in potrebami prebivalcev - Spodbujanje neposredne prodaje na kmetijah (MOK npr. poskrbi za oskrbo kmetij z enotnimi stojnicami, prodajnimi avtomati itd.) - Preučitev možnosti za razširitev mreže hladilnih prodajnih avtomatov za lokalno pridelano hrano z javnimi avtomati (digitalna podpora, namestitve na P+R, upravljanje s strani Komunale Kranj ali zadruge ipd.) - Spodbude za zasebne podjetniške pobude na področju trženja lokalnih kmetijskih in živilskih proizvodov (npr. olajšanje dostopa do prostorov, promocija na spletnem portalu KR Hrana) - Vzdrževanje javno dostopne evidence tržnic, prodajnih avtomatov, prevzemnih točk za spletne tržnice, lokalnih kmetij z direktno prodajo pridelkov	- Vzpostavljanje kratkih oskrbnih verig

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
	končnim kupcem in drugih možnosti oskrbe z lokalno hrano na spletnem portalu KR Hrana	
Trajnostna potrošnja		
Zdrava in trajnostna prehrana	- Redne kampanje o zdravi in trajnostni prehrani, pripravi sezonskih obrokov iz lokalnih pridelkov, zmanjševanju odpadne hrane itd. (v sodelovanju z območno enoto NIJZ, Komunalno Kranj, nevladnimi organizacijami itd.).	- Izboljšanje zdravja prebivalcev - Zmanjšanje okoljskega odtisa oskrbe s hrano
Zmanjšanje odpadne hrane	- Imenovanje koordinatorskega področja odpadne hrane (npr. v Komunalni Kranj) - Vzpostavitev sistema merjenja odpadne hrane oz. preračunavanja iz količine bioloških odpadkov v občini - Izvajanje Zero Waste strategije MOK in okrepitev akcijskega načrta za njeno izvajanje z ukrepi na področju merjenja in preprečevanja nastajanja odpadne hrane - Izvajanje kampanj (v sodelovanju s Komunalno Kranj, NVO) za izboljšanje kompetenc na področju preprečevanja nastajanja odpadne hrane v javnih zavodih in gospodinjstvih (npr. objave v občinskem glasilu ter predavanja in delavnice o načrtovanju nakupov, razumevanju rokov "uporabno najmanj do" in "porabiti do", pravilnem shranjevanju hrane, pripravi obrokov iz ostankov itd). - Preučitev možnosti za vzpostavitev mestne kompostarne (v sodelovanju s Komunalno Kranj)	- Zmanjšanje potreb po pridelavi in nabavi hrane v občini - Ustvarjanje prihrankov za gospodinjstva, javne zavode in podjetja - Zmanjšanje okoljskega odtisa oskrbe s hrano
Oskrba socialno ranljivih gospodinjstev in posameznikov	- Nadaljevanje in nadgradnja (npr. vključevanje dodatnih donatorjev) programov Viški hrane in Razdelilnica hrane (v sodelovanju s CSD).	- Preprečevanje nastajanja odpadne hrane - Zmanjševanje revščine
Izgradnja trajnostne prehranske kulture	- Organizacija letnega vključujočega dogodka (npr. festivala hrane) za krepitev prehranske kulture zdrave prehrane, krepitev skupnosti in medkulturno povezovanje (npr. predstavitev kulinarike različnih narodnih skupnosti) (v sodelovanju z Zavodom za turizem in kulturo Kranj) - Vključevanje ambasadorjev lokalne prehranske samooskrbe v promocijske aktivnosti	- Krepitev ozaveščenosti o zdravi prehrani - Medkulturno povezovanje

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
	- Prepoved oglaševanja škodljive hrane (z velikim deležem visoko predelanih živil, sladkorja, nasičenih maščob ter živil živalskega izvora) na površinah, ki so v upravljanju MOK - Odstranitev nezakonitih oglaševalskih objektov s kmetijskih zemljišč - Organizacija prireditev za spodbujanje trajnostne prehranske kulture (npr. po vzoru Kranjske dolge mize)	
Povečanje prepoznavnosti lokalnih pridelkov in izdelkov	- Vzpostavitev "mestnega prehranskega kreditnega sistema" z vključevanjem mestne kartice CeKR, ki bo nagrajeval nakupovanje lokalno pridelane hrane na prodajnih mestih, ki bodo vključeni v bonitetni sistem - Organizacija dnevov odprtih vrat na kmetijah, ki se ukvarjajo z neposredno prodajo na kmetiji ali dobavljajo javnim zavodom - Priprava analize smiselnosti vzpostavitve lokalne kolektivne blagovne znamke, ki bi se uporabljala za promocijo avtentične ponudbe lokalnih kmetijskih in živilskih proizvodov, gastronomije in drugih turističnih produktov, rokodelstva itd. - Vzpostavitev znaka "zdrava kuhinja" za ponudnike hrane v javnem in zasebnem sektorju, ki ponudbo temeljijo na ekološki, sezonski, lokalni (slovenski) hrani in omogočajo izbiro velikosti porcij za zmanjševanje zavržene hrane	- Krepitev kratkih oskrbnih verig

MOK bo ob pripravi akcijskega načrta za izvedbo Trajnostne prehranske strategije glede na vključene aktivnosti oblikovala tudi nabor relevantnih kazalnikov napredka, pri čemer je njihovo merjenje lahko v pristojnosti MOK ter javnih podjetij in zavodov v občini, vir podatkov za širše kazalnike napredka pa so lahko podatkovne zbirke SURS, MKGP, KGZ Kranj itd. MOK lahko za izbrane kazalnike tudi vzpostavi lasten sistem merjenja.

Izbirni kazalniki napredka v pristojnosti MOK ter javnih podjetij in zavodov:

- površina kmetijskih zemljišč,
- število in znesek občinskih finančnih podpor za ekološko pridelavo rastlinske hrane za ljudi,
- število in znesek občinskih finančnih podpor za mlade kmete,
- število in znesek občinskih finančnih podpor za inovativne kmetijske prakse,
- število in kapaciteta zasebnih in javnih namakalnih sistemov,
- število sadnih dreves na javnih zelenih površinah,

- število turističnih produktov na področju agroturizma,
- število tržnic,
- število hladilnih prodajnih avtomatov v lasti MOK,
- število ukrepov za preprečevanje nastajanja odpadne hrane v akcijskem načrtu za izvajanja Zero Waste strategije,
- število občinskih dogodkov za krepitev lokalne prehranske kulture in njihovih udeležencev,
- število delavnic, predavanj, objav itd. o trajnostni pridelavi in potrošnji hrane.

Širši kazalniki napredka:

- kakovost vode in tal,
- število kmetij v MOK,
- število ekoloških kmetij (certificiranih in v preusmeritvi),
- površina kmetijskih zemljišč v ekološki obdelavi,
- povprečna starost nosilcev kmetijskih gospodarstev,
- površina njivskih kmetijskih zemljišč, na katerih se prideluje rastlinska hrana za ljudi (krompir, zelenjava, sadje, stročnice, žita),
- število kmetij, ki imajo pašno rejo živali,
- število kmetij z ukrepi blaženja in prilagajanja na podnebne spremembe,
- število kmetij z možnostjo namakanja njivskih površin,
- število kmetij z ukrepi in investicijami na področju dobrobiti živali,
- kapaciteta pridelave hrane v rastlinjakih,
- poraba FFS in mineralnih gnojil,
- števila čebeljih družin, čebelarjev in čebelarskih društev,
- število kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi na področju predelave kmetijskih pridelkov in živil, prodaje pridelkov na kmetiji in gostinstva na kmetijah,
- število podjetij z živilskopredelovalno dejavnostjo,
- števila usposabljanj za predelavo, dopolnilne dejavnosti itd. in njihovih udeležencev,
- število aktivnih zadrug na območju občine,
- število tržničnih dni,
- število trgovin, kjer se prebivalci lahko oskrbijo z lokalno hrano,
- število trgovin, gostinskih obratov itd., ki donirajo viške hrane,
- število oglasnih panojev, kozolcev z oglasi itd. na kmetijskih zemljiščih.

2.2.2. STRATEŠKI FOKUS 2: Urbano kmetijstvo - spodbujanje samooskrbe občanov

Samooskrba prebivalcev s pridelki iz lastnih ali skupnostnih vrtov in sadovnjakov lahko pomembno prispeva k prehranski suverenosti lokalne skupnosti. Vrtnarjenje predstavlja aktivno preživljanja časa v stiku z naravo, ki sprošča in ugodno vpliva na zdravje, poleg tega pa lahko zmanjša stroške gospodinjstev za hrano. Skupnostni vrtovi so tudi prostor druženja in srečevanja različnih skupin in generacij občanov.

Vrtički ali urbani vrtovi so tudi pomemben del zelenih mestnih površin. Če so ekološko obdelani, so življenjski prostor številnih živalskih in rastlinskih vrst, med katerimi so posebej pomembne čebele in ostali opraševalci, ter povečujejo biotsko raznovrstnost urbanega prostora. Pozitivno vplivajo na kakovost zraka in blažijo vplive podnebnih sprememb - hladijo urbano okolje v času vročinskih valov in izboljšujejo zadrževanje padavinske vode.

Cilj: V občini imajo tudi gospodinjstva, ki nimajo lastnih vrtov, možnost oskrbe z zdravo, cenovno dostopno hrano iz lastne pridelave, vrtički pa povečujejo kakovost urbanega prostora.

Pregled stanja

Kljub interesu občanov za vrtičkarstvo to področje v MOK ni sistemsko urejeno. Vrtičkarska dejavnost se odvija na več območjih, ki večinoma niso skladna s predpisano namensko rabo prostora, so večinoma na zasebnih zemljiščih in nimajo enotne ureditve.

Leta 2023 je bil za MOK izdelan elaborat "Umeščanje in oblikovanje urbanih vrtov na območju Mestne občine Kranj". Takrat je bilo na območju mesta Kranj 22 lokacij urbanih vrtov s skupno površino 8,78 hektarjev. Nobena od njih ni bila urejena. Le 16,6 % se jih je nahajalo na območjih, kjer je v skladu z izvedbenim občinskim prostorskim načrtom (IPN) vrtičkarstvo dopustno kot začasna raba. Preostali vrtovi so bili na stavbnih, gozdnih in kmetijskih zemljiščih, kjer vrtičkarstvo po IPN ni dopustno.

V elaboratu so identificirana primerna območja za vzpostavitev urbanih vrtov, in sicer 7055 m² za stalno in 55103 m² za začasno rabo za vrtičke.

MOK je pred izzivom, da področje vrtičkarstva pravno formalno uredi, vzpostavi vrtičke na zemljiščih v lasti občine ter na čim bolj uporabnikom prijazen način in postopoma, vendar v jasnem časovnem okviru, preusmeri vrtičkarstvo na površine, ki so v prostorskih načrtih namenjene tej dejavnosti.

Mestna knjižnica Kranj se je leta 2024 pridružila mreži splošnih knjižnic, ki imajo v svojih prostorih knjižnico semen. Knjižnica semen temelji na brezplačni izmenjavi domačih semen in je eden od načinov spodbujanja ter ohranjanja biotske pestrosti. Prispeva k izobraževanju na področju avtonomne pridelave hrane in k naravovarstvu.

Potrebe v MOK:

- izboljšanje urejenosti zelenih površin in učinkovitosti njihove uporabe za pridelavo hrane,
- povečanje ozaveščenosti in usposobljenosti občanov na področjih trajnostne pridelave in potrošnje hrane,
- povečanje prehranske varnosti.

Usmeritve / ukrepi / cilji

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
Sistemska ureditev vrtičkarstva		
Prostorska opredelitev urbanih vrtičkov	- MOK v občinskem prostorskem načrtu določi območja, trajno namenjena skupnostnemu vrtnarjenju, in območja izvajanja vrtičkarstva kot začasno rabo prostora, pri čemer v največji možni meri izkoristi tudi potencial degradiranih ali neizkoriščenih urbanih območij.	- Vzpostavitev površin za pridelavo zdrave hrane, rekreacijo in skupnostne aktivnosti
Vzpostavitev občinskega pravnega okvira za upravljanje vrtičkarstva	- Sprejetje pravne podlage (odloka) za določitev pogojev urejanja in oddajanja zemljišč v lasti MOK v najem za namene urbanega vrtnarjenja ter pravil o urejanju in vzdrževanju urbanih vrtov. - V odlok in pravilnik vgraditi obveznost pridelave v skladu s pravili za ekološko pridelavo in prednost pri najemu (npr. za socialno šibkejša gospodinjstva, mlade družine in starejše občane)	- Pravno-formalna ureditev vrtičkarstva - Izboljšanje oskrbe z zdravo hrano za socialno ranljive skupine - Zmanjševanje stroškov za gospodinjstva - Povečanje prehranske suverenosti
Komunalna in urbanistična ureditev vrtičkov	- Sprejetje oblikovnih izhodišč za enotno vizualno ureditev urbanih vrtov (opreme (npr. lop, kompostnikov, zbiralnikov deževnice) in infrastrukture za oskrbo z vodo, ravnanje z odpadki, souporabo orodja, skupnostne aktivnosti in trajnostno mobilnost - Ureditev vrtičkarskih območij	- Izboljšanje urejenosti in uporabnosti javnih površin
Monitoring kakovosti tal na površinah za vrtičkarstvo	- Izvedba rednih letnih monitoringov kakovosti tal na območju urbanih vrtičkov in javna objava rezultatov	- Varna, zdrava in trajnostna pridelava hrane
Alternativne oblike vrtnarjenja	- Postavitev visokih gred na območjih, kjer ni primernih zemljišč za vrtičkarstvo (npr. pri šolah, domovih za starejše občane, v zainteresiranih soseskah)	- Vzpostavitev dodatnih površin za pridelavo hrane v urbanem okolju
Upravljanje		
Vzpostavitev upravljanja področja vrtičkarstva	- Imenovanje občinskega koordinatorja za vrtičkarstvo (osebe, delovne skupine ali oddelka znotraj širše občinske uprave), ki celostno skrbi za dolgoročen razvoj vrtičkarske dejavnosti v občini	- Strokovno voden, trajnostno naravnan in skupnostno usmerjen razvoj mestnih vrtičkov

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
	- Izvedba razpisa za oddajo vrtničkov v najem - Vzpostavitev procesa redne komunikacije koordinatorja z vrtničkarji	
Informiranje, ozaveščanje, usposabljanje		
Informiranje javnosti	- Jasna in ažurna objava informacij o možnostih, pogojih in razpisih za najem javnih vrtov na spletni strani MOK, oglasnih deskah na vrtničarskih območjih itd.	- Transparentnost upravljanja z javnim prostorom
Usposabljanje najemnikov vrtov in širše javnosti	- Organizacija delavnic in predavanj o načrtovanju pridelave na vrtu, ekološkem vrtnarstvu, regenerativnih metodah vrtnarjenja za zmanjšanje porabe vode in izboljšanje kakovosti tal, kompostiranju itd. (npr. v sodelovanju z NVO, Ljudsko univerzo Kranj, BC Naklo) - Organizacija delavnic in predavanj o alternativnih načinih pridelave hrane v urbanem okolju (npr. na balkonih, v lončnicah, navpičnih zelenih površinah)	- Višja kakovost pridelave - Povečevanje potenciala za pridelavo hrane - Trajnostna raba naravnih virov
Usposabljanje občanov za pridelavo in predelavo hrane	- Vzpostavitev programa izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja (v sodelovanju z Ljudsko univerzo Kranj) s praktičnimi delavnicami na področju trajnostne pridelave in predelave hrane, priprave ozimnice, priprave jedi iz sezonskih lokalnih pridelkov, zmanjševanja odpadne hrane itd. - Izvajanje promocije izobraževalnih programov (npr. v občinskem glasilu) in motiviranje občanov	- Povečanje znanja in kompetenc lokalne skupnosti za samooskrbo in trajnostno potrošnjo hrane - Povečanje prehranske suverenosti lokalne skupnosti
Spodbujanje souporabe in drugih konceptov krožnega gospodarstva ter zmanjšanje odpadne hrane	- Nadaljevanje dejavnosti knjižnice semen (Mestna knjižnica Kranj) in nadgradnja s potujočo knjižnico semen - Vzpostavitev Knjižnice reči za vrtnarsko orodje in pripomočke - Organizacija sezonskih dogodkov Zelemenjava za izmenjavo semen, sadik, viškov pridelkov, ozimnice itd. - Vzpostavitev infrastrukture za izmenjavo viškov ekološko pridelane hrane med občani (npr. spletna platforma)	- Zmanjšanje porabe virov in nastajanja odpadkov - Krepitev skupnosti - Povečanje prehranske suverenosti

Izbirni kazalniki napredka v pristojnosti MOK ter javnih podjetij in zavodov:

- površina zemljišč z namensko rabo za vrtničarstvo v občinskem prostorskem načrtu,
- število in površina komunalno in urbanistično urejenih vrtničkov,
- število aktivnih vrtničkov,
- število izobraževalnih ali skupnostnih programov v zvezi z vrtničarstvom in njihovih udeležencev oz. uporabnikov,
- število vrst semen in število »izposoj« semen v Knjižnici semen.

Širši kazalniki napredka:

- pokritost povpraševanja po vrtničkih s ponudbo,
- kakovost tal na vrtničkih,
- količina bioloških odpadkov,
- število lastnih vrtov, visokih gred, zelenjavnih lončnic itd., kjer občani pridelujejo hrano za lastne potrebe.

2.2.3. STRATEŠKI FOKUS 3: Trajnostna in zdrava prehrana v javnih zavodih

Javno naročanje hrane je eden najmočnejših vzvodov občine za spodbujanje lokalne trajnostne pridelave hrane in kratkih verig oskrbe s hrano, pa tudi orodje socialne politike in spodbujanja javnega zdravja. Med javnimi zavodi so pri tem posebnega pomena vrtci in šole, ki lahko poleg tega, da zagotavljajo obroke, vzgajajo in izobražujejo mlade na področju trajnostne pridelave in zdrave prehrane, kar je dolgoročna naložba v javno zdravje.

Cilj: V javnih zavodih v MOK je zagotovljena kakovostna, zdrava prehrana.

Zdrava prehrana

Zdrava prehrana je del življenjskega sloga, ki izboljšuje oziroma ohranja zdravje in dobro počutje ljudi, hkrati pa zmanjšuje pritisk na okolje.

Zagotavlja vsa potrebna hranila in energijo za normalno delovanje telesa, vzdrževanje zdravja in preprečevanje bolezni. Je raznolika, uravnotežena in zmerna, z velikim deležem polnovrednih rastlinskih živil (zelenjave, sadja, stročnic, polnozrnatih žit in oreščkov), zmernim deležem živil živalskega porekla ter majhno porabo visoko predelanih živil, sladkorja in nasičenih maščob.

Pregled stanja

MOK si je kot eno ključnih nalog zadala, da bo poskrbela za kakovostno prehrano najbolj ranljivih skupin – otrok, mladostnikov in starejših. Na drugi strani pa želi spodbuditi lokalne pridelovalce, da povečajo ekološko pridelavo hrane, ki se bo tudi lokalno porabila.

Aktivnosti in projekti za več lokalne hrane na jedilnikih javnih zavodov potekajo že dlje časa. Vzpostavljen je sistem skupnega javnega naročanja živil javnih zavodov prek dinamičnega nabavnega sistema (DNS). Javni zavodi lahko preko njega v določenem obsegu uveljavljajo prednostni nakup ekoloških živil ter živil iz drugih shem kakovosti. Ponudniki, ki so kmetije, živilska podjetja, zadruga in trgovci, lahko v sistem vstopijo kadarkoli, zato je nabava hrane za javne zavode olajšana, ker imajo večjo izbiro. V DNS je vključenih nekaj javnih zavodov, ki imajo lastne kuhinje (Kranjski vrtci in 6 osnovnih šol).

V sodelovanju s podjetjem Praetor d.o.o. je bila razvita aplikacija eŽivila, ki je komplementarna DNS. Aplikacija zagotavlja administrativno podporo organizatorjem prehrane ter omogoča sprotno preračunavanje deležev naročenih kmetijskih pridelkov in živil iz ekološke pridelave ter shem kakovosti, za katere so določeni minimalni standardi v Uredbi o zelenem javnem naročanju.

Več vrtcev in šol v občini ima vzpostavljene vrtičke, ki jih s pomočjo mentorjev obdelujejo otroci, in vrtnarske krožke. V program Šolski ekovrtovi, ki nudi strokovno podporo vrtcem in šolam pri vzpostavljanju in negi vrtičkov, sta vključena vrtec Orehek pri OŠ Orehek in OŠ Jakoba Aljaža.

Potrebe v MOK:

- dostop do zdrave hrane za vse, ki se prehranjujejo v javnih zavodih, še posebej ranljive skupine,
- dobre prehranske navade mladih kot dolgoročna naložba v javno zdravje,
- pridelava zdrave lokalne hrane za prehrano ljudi in njena lokalna potrošnja.

Usmeritve / ukrepi /cilji

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
Koordinacija javnega naročanja hrane	- Imenovanje koordinatorja javnega naročanja hrane na MOK, ki skrbi za vključevanje lokalnih ponudnikov, usposabljanje ključnega osebja v javnih zavodih, usklajevanje ponudbe in povpraševanja, spremljanje napredka itd.	- Optimizacija javnega naročanja hrane
Podpora javnim zavodom		
Avtomatizacija analitike javnega naročanja hrane	- Nadgradnja aplikacije eŽivila - vzpostavitev funkcionalnosti, s katero bo v javnih zavodih omogočeno spremljanje deleža lokalnih (slovenskih) in ekoloških živil in živil iz drugih shem kakovosti glede na celotno nabavljeno količino živil, izraženo v kilogramih in v nabavni vrednosti (ceni) - Nadgradnja aplikacije eŽivila - vzpostavitev funkcionalnosti, s katero bo v javnih zavodih omogočeno spremljanje količin naročene hrane po vrstah živil (zelenjava, sadje, stročnice, žita, krompir, mlečni izdelki, meso)	- Spremljanje in povečevanje deleža lokalnih in ekoloških živil in živil iz drugih shem kakovosti v javnih naročilih - Povečanje usklajenosti lokalne kmetijske pridelave s potrebami javnih zavodov
Podpora zavodom pri vključevanju v DNS in uporabi aplikacije eŽivila	- Spremljanje potreb deležnikov pri vključevanju v DNS in podpora uporabnikom aplikacije eŽivila v procesu DNS - Preučitev možnosti za centralizacijo infrastrukture in kadrov	- Širjenje mreže javnih zavodov, ki so vključeni v DNS
Izboljšanje infrastrukture za pripravo hrane v javnih zavodih	- Vzpostavljanje in posodabljanje kuhinj, prostorov za shranjevanje in jedilnic v javnih zavodih, da bodo sposobne zagotavljati kakovostno prehrano in bodo poslovale energetske in stroškovno učinkovito ter logistično racionalno - Analiza smiselnosti vzpostavitve skupnih ali centralne kuhinje	- Širjenje mreže javnih zavodov, ki ponujajo obroke iz lastnih kuhinj
Izboljšanje kakovosti prehrane v javnih zavodih	- Organizacija rednih borz lokalnih živil za povezovanje lokalnih pridelovalcev, zadrug in	- Povečanje deleža ekološke in lokalno

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
	drugih dobaviteljev lokalne hrane z javnimi zavodi - Sofinanciranje nabave lokalnih in ekoloških živil iz občinskega proračuna - Vzpostavitev sistema sledljivosti prehrane v javnih zavodih - Upoštevanje Smernic za prehranjevanje v vzgojno-izobraževalnih zavodih (NIJZ) ter sledenje praks ambicioznih evropskih mest, ki so nacionalne prehranske smernice še nadgradile skladno z vodili diete planetarnega zdravja (angl. Planetary Health Diet)	pridelane hrane v javnih zavodih
Zmanjševanje stroškov in okoljskega odtisa prehrane v javnih zavodih	- Pilotni projekti za pametno merjenje odpadne hrane, ki vključujejo digitalne tehnice, aplikacije za spremljanje zavržkov in avtomatsko generiranje priporočil za zmanjšanje količine odpadne hrane - Vzpostavitev sistema merjenja odpadne hrane v javnih zavodih - nabava opreme (elektronskih tehtnic) in usposabljanje kadrov za spremljanje podatkov - Redno merjenje in poročanje količine odpadne hrane (izraženo v kg) v javnih zavodih - Vključitev zahtev za uporabo povratne embalaže in zmanjšanje plastične embalaže v javne razpise za naročanje hrane v javnih zavodih - Priprava in izvedba akcijskih načrtov za zmanjšanje odpadne hrane in embalaže za enkratno uporabo v javnih zavodih - Preučitev možnosti za preusmerjanje finančnih prihrankov javnih zavodov zaradi zmanjšanja odpadne hrane v povečanje kakovosti hrane (deleža lokalnih in ekoloških živil) v javnih zavodih	- Zmanjšanje odpadne hrane - Zmanjšanje porabe embalaže za enkratno uporabo - Stroškovno učinkovito povečanje kakovosti prehrane v javnih zavodih
Povezovanje in usposabljanje ključnih zaposlenih v javnih zavodih na področjih zelenega javnega naročanja, prehranskih smernic, zmanjševanja odpadne hrane ter priprave privlačnih, sezonskih, rastlinskih obrokov	- Organizacija rednih srečanj, usposabljanj, deljenja znanj, ogledov dobrih praks ipd. za referente za naročanje, organizatorje prehrane in kuhinjsko osebje - Usposabljanje kuharjev za kreativno uporabo ostankov hrane, uporabo cele surovine (listje,	- Optimizacija in racionalizacija nalog organizatorja prehrane - Opolnomočenje koordinatorskega organizatorja prehrane - Zmanjšanje stroškov

Usmeritve	Ukrepi	Cilji
	stebila, olupki) in drugih prijemov za zmanjšanje odpadne hrane - Vzpostavitev aktiva organizatorjev prehrane v javnih zavodih in redne aktivnosti za njihovo usposabljanje	
Promocija poklicev na področju organizacije prehrane in priprave hrane	- Občinske štipendije, denarna pomoč, poklicna orientacija v OŠ in SŠ in druge spodbude in dogodki za usmerjanje mladih v izobraževanje in zaposlovanje na področju organizacije prehrane in priprave hrane	- Ustrezna usposobljenost in številčna zadostnost ključnih kadrov
Podpora pridelovalcem		
Usklajevanje ponudbe lokalno pridelane hrane in potreb javnih zavodov	- Vzpostavitev evidence (mesečnih, letnih) potreb javnih zavodov po živilih ter učinkovitega sistema komuniciranja teh potreb lokalnim pridelovalcem	- Povečanje deleža lokalno pridelane hrane v javnih zavodih - Uskladitev kmetijske pridelave s potrebami javnih zavodov - Učinkovito naročanje hrane
Povečanje konkurenčnosti lokalnih in ekoloških pridelovalcev	- Sofinanciranje nabave lokalne in ekološke hrane v javnih zavodih s strani MOK (kritje razlike v ceni med konvencionalno in ekološko ter lokalno in uvoženo hrano) - Poenostavitev javnih razpisov za dobavitelje hrane v javne zavode	- Povečanje deleža ekološke in lokalno pridelane hrane v javnih zavodih
Prehranska vzgoja		
Spodbudno in sodobno učno okolje za krepitev kompetenc otrok na področju trajnostne pridelave hrane in zdrave prehrane	- Spodbujanje vrtcev in šol k vključevanju prehranske vzgoje v šolski učni program in občolske dejavnosti (učenje o hrani, njenem izvoru in vplivih na zdravje, vključevanje otrok v pripravo hrane, šolski vrtovi, pogovori o izvoru hrane itd.) - Spodbujanje vrtcev in šol k vzpostavitvi ekoloških vrtičkov, visokih gred, sadovnjakov, čebelnjakov, kompostnikov itd. in vključitev v program Šolski ekovrtovi	- Povečanje prehranske pismenosti otrok - Dobre prehranjevalne navade otrok

Izbirni kazalniki napredka v pristojnosti MOK ter javnih podjetij in zavodov:

- število javnih zavodov, ki imajo lastne kuhinje,
- število javnih zavodov, ki so vključeni v DNS,
- delež lokalne (slovenske) hrane v naročilih javnih zavodov,
- delež ekološke hrane v naročilih javnih zavodov,
- delež hrane iz drugih shem kakovosti v naročilih javnih zavodov,
- količina odpadne hrane v javnih zavodih,
- količina odpadne plastične embalaže v javnih zavodih,
- število zaposlenih na področju prehrane v javnih zavodih,
- število vrtčevskih in šolskih vrtov,
- delež digitaliziranih in avtomatiziranih postopkov v procesu dela organizatorjev prehrane v javnih zavodih.

Širši kazalniki napredka:

- število lokalnih ponudnikov, vključenih v DNS za javno naročanje hrane v javnih zavodih,
- število lokalnih (slovenskih) ekoloških produktov v DNS.

3. Izvajanje strategije

3.1. Organizacija in koordinacija

Učinkovito izvajanje trajnostne prehranske strategije zahteva usklajeno delovanje vseh deležnikov v lokalnem sistemu oskrbe s hrano – od različnih oddelkov MOK, javnih zavodov, kmetij in podjetij do civilne družbe in občanov. Za uspešno uresničevanje ciljev strategije je ključno, da MOK zagotovi finančne in kadrovske vire za izvedbo ukrepov in vzpostavi jasen sistem upravljanja.

Izvajanje strategije koordinira MOK, natančneje za ta namen imenovani **koordinator za lokalni sistem oskrbe s hrano**, ki bo skrbel za povezovanje deležnikov, medresorsko usklajevanje ter operativno podporo izvajanju ukrepov. MOK iz relevantnih strokovnjakov občinske uprave vzpostavi **stalno delovno telo za izvajanje ukrepov in nalog** v okviru te strategije (ekipa za trajnostno oskrbo s hrano v MOK), ali vzpostavi **namensko organizacijsko enoto** (službo za trajnostni sistem oskrbe s hrano).

3.2. Sistem doseganja stalnih izboljšav

Izvajanje strategije bo temeljilo na ciklu **Načrtuj–Izvedi–Preveri–Ukrepaj (PDCA)**, kar zagotavlja, da strategija ni statičen dokument z naborom ukrepov, temveč živ **proces stalnega učenja, prilagajanja in izboljševanja** glede na dosežene rezultate in spreminjajoče se razmere (npr. podnebni vplivi, spremembe politik, motnje na trgih, nove priložnosti financiranja, potrebe lokalne skupnosti).

Izvajanje strategije bo potekalo v triletnih ciklih. Za vsako obdobje bo pripravljen **akcijski načrt**, ki bo podrobno opredelil cilje, kazalnike uspešnosti (KPI) in njihove ciljne vrednosti, ukrepe, časovnice in nosilce ukrepov ter finančne in kadrovske vire. Načrtovanje bo temeljilo na analizi izhodiščnega stanja, SWOT analizi ter vključevanju ključnih deležnikov.

Napredek pri izvajanju strategije se bo spremljal z izbranim naborom **kazalnikov uspešnosti**, ki so del akcijskega načrta in predstavljajo podlago za redno spremljanje doseganja ciljev, vrednotenje učinkovitosti in pravočasno prilagajanje ukrepov.

Akcijski načrt (in po potrebi strategija) **se posodablja enkrat letno**, ko se pregleda doseganje ciljev in zaključene dejavnosti ter se pripravi posodobljeni akcijski načrt. Postopek posodabljanja akcijskega načrta vodi koordinator za lokalni sistem oskrbe s hrano.

Koordinator za lokalni sistem oskrbe s hrano pripravlja **letna poročila o izvajanju strategije**, ki vsebujejo pregled izvedenih ukrepov, oceno doseženih rezultatov glede na zastavljene kazalnike ter predloge za izboljšave in nadaljnje korake. Poročilo se (1x letno) obravnava na **Mestnem svetu Mestne občine Kranj**, hkrati pa je javno dostopno na spletni strani občine, da je zagotovljena **transparentnost** in **vključenost javnosti**.

Na posebnem spletnem mestu **KR Hrana** na mestni digitalni platformi Pametni Kranj se zbirajo vse informacije, povezane z oskrbo s hrano v MOK, vključno z ukrepi in doseženim napredkom glede doseganja zastavljenih ciljev.

Ob zaključku obdobja strategije (leta 2030 in 2035) se izvede **končna evalvacija**, ki služi kot osnova za pripravo nadaljnjih strateških usmeritev za razvoj lokalnega trajnostnega sistema oskrbe s hrano.

3.3. Zagotavljanje finančnih sredstev

Izvajanje Trajnostne prehranske strategije bo **financirano iz več virov**, ki vključujejo redna proračunska sredstva, projektno financiranje ter partnerstva z javnimi zavodi, nevladnimi organizacijami in gospodarstvom.

Ključni del ukrepov bo financiran **v okviru rednega delovanja občinskih oddelkov in javnih zavodov**. Relevantne občinske subvencije bodo na novo usklajene s cilji strategije. Projekti na področju trajnostne oskrbe s hrano so lahko financirani tudi v okviru participativnega proračuna MOK. Dodatna sredstva bodo zagotovljena skozi **prijave na nacionalne in evropske razpise** z relevantnih področij. MOK bo dejavno spodbujala tudi **partnerske projekte** z relevantnimi deležniki (npr. javno-zasebna partnerstva in partnerstva z raziskovalnimi in nevladnimi organizacijami), s katerimi bo mogoče pridobiti dodatna sredstva ter povečati učinkovitost izvedbe posameznih ukrepov.

Strategija bo služila kot referenčni dokument za **usmerjanje proračunskih odločitev in prijav na razpise**, s ciljem dolgoročno stabilnega in učinkovitega financiranja ukrepov prehoda v bolj trajnostni lokalni sistem oskrbe s hrano.

3.4. Podporni mehanizmi

Podporni mehanizmi tvorijo okvir, ki povečuje učinkovitost izvajanja strategije, spodbuja participacijo in inovacije, povečuje preglednost, krepí lokalno samooskrbo ter zagotavlja dolgoročno trajnostost in odpornost lokalnega sistema oskrbe s hrano.

3.4.1. Vključevanje javnosti in partnerjev - krepitev legitimnosti, učinkovitosti in trajnosti prehranskih politik

Za podporo celovitemu in učinkovitemu izvajanju Trajnostne prehranske strategije bo MOK vzpostavila participatorne mehanizme, ki bodo zagotavljali **sodelovanje ključnih deležnikov** za prehod v trajnostni sistem oskrbe s hrano v občini. Posebna pozornost bo namenjena **enaki obravnavi** in vključevanju vseh skupin prebivalcev ter ciljnemu vključevanju **ranljivih skupin** – mladih, starejših, priseljencev, družin z nizkimi prihodki in drugih skupin, ki jih prehranske politike pogosto manj dosežejo.

Ključni deležniki

- **Uradi MOK:**
Kabinet župana, Urad za gospodarske dejavnosti in promet, Urad za razvoj in pametno skupnost, Urad za družbene dejavnosti, Urad za projekte, Skupna služba za varstvo okolja, Skupna služba za varstvo prostora
- **Razvojni centri:**
Regionalna razvojna agencija Gorenjske, BSC Kranj
Razvojna agencija Zgornje Gorenjske (RA RAGOR)
Razvojna agencija Sora
- **Pridelovalci:**
kmetije
Zveza društev ekoloških kmetov Slovenije
Zveza kmetov Slovenije
Zveza slovenske podeželske mladine
- **Zadruge:**
KGZ Sloga, KGZ Sava Lesce, Ajdna (ekološki pridelovalci)
- **Zbornice:**
KGZS - Kmetijsko gozdarski zavod Kranj
GZS - Regionalna zbornica Gorenjska
- **Država:**
Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za šolstvo
Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, Ministrstvo za naravne vire in prostor
- **Raziskovalne institucije:**
Biotehniški center Naklo
- **Javni zavodi in podjetja:**
Center za socialno delo Gorenjska, Enota Kranj (Razdelilnica hrane in program Viški hrane)
Komunala Kranj
Ljudska univerza Kranj
Zavod za turizem in kulturo Kranj
NIJZ, Območna enota Kranj
Mestna knjižnica Kranj
Dom upokojencev Kranj
- **Strokovne civilnodružbene organizacije:**
Center za trajnostni razvoj podeželja Kranj (CTRP)
Čebelarska zveza Slovenije
- **Zasebni zavodi in društva:**
Center Stonoga
Društvo Sorško polje
- **Ambasadorji lokalne prehranske samooskrbe**
- **Občani iz 26 krajevnih skupnosti**
- **Izobraževalne institucije:**
koordinatorji in organizatorji prehrane in vodje kuhinj
vrtci (javni vrtci, zasebni vrtci in zasebni vrtci s koncesijo)
10 osnovnih šol
Srednje šole (Gimnazija Kranj, Gimnazija Franceta Prešerna, Šolski center Kranj, Strokovna gimnazija, Srednja ekonomska, storitvena in gradbena šola Kranj, Srednja tehniška šola, B&B srednja šola)
Višje šole (Šolski center Kranj, EDC, B&B višja strokovna šola)
Dijaški in študentski dom Kranj
Fakultete (Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru, Fakulteta za državne in evropske študije Nove univerze),
Ljudska univerza Kranj.
- **Večja podjetja**, ki svojim delavcem zagotavljajo prehrano
- **Zasebni sektor:**
Optifarm (spletno naročanje + dostava na dom ali na prevzemna mesta)
ALBRA trgovina in storitve d.o.o. (trgovina Krajček)

V ta namen bo MOK pripravila **načrt participacije** deležnikov in vzpostavila strukture sodelovanja, kot so **lokalni strateški prehranski svet** in **tematske delovne skupine** (npr. za področja vrtničarstva, kratkih oskrbnih verig, predelave hrane, zmanjševanja odpadne hrane), ki bodo omogočale redno izmenjavo mnenj, sooblikovanje rešitev ter spremljanje izvajanja strategije.

MOK bo sistematično odpirala priložnosti za vključevanje prebivalcev v razvojne procese in strateške odločitve. **Predloge in mnenja občanov** za ukrepe, projekte in druge mehanizme izvajanja prehranske strategije bo zbirala **prek spletne platforme (KR Povej), anket, delavnic, posvetov** itd. Del sredstev občinskega proračuna bo lahko dodelila pobudam občanov na področju hrane tudi prek **participativnega proračuna**.

MOK bo spodbujala aktivno sodelovanje deležnikov pri izvajanju strategije s podporo **skupnostnim pobudam in samoorganiziranim projektom** (npr. skupnostnim vrtovom, lokalnim prehranskim kooperativam, izmenjevalnicam in drugim iniciativam od spodaj navzgor), ki lahko razbremenijo občino pri izvajanju strategije.

S temi mehanizmi bo MOK zagotavljala, da strategija ne ostane zgolj dokument, temveč postane živ proces, ki ga skupnost razume, podpira in soustvarja.

3.4.2. Obveščanje, komuniciranje, ozaveščanje, usposabljanje - povečevanje prehranske pismenosti

Celovita trajnostna transformacija lokalnega sistema oskrbe s hrano je mogoča le ob dobrem informiranju ter visoki stopnji ozaveščenosti in usposobljenosti vseh deležnikov. Gre za presečno področje, ki omogoča in podpira uresničevanje vseh ciljev Trajnostne prehranske strategije MOK.

Po potrditvi strategije bo MOK skrbela za **redno, pregledno in dostopno informiranje** o njenem izvajanju, s čimer bo spodbujala aktivno sodelovanje javnih služb in vključevanje občanov v nastajajoče procese, aktivnosti in projekte. V ta namen bo kot del akcijskega načrta za izvajanje strategije pripravila **načrt komuniciranja** in vzpostavila prepoznavno **komunikacijsko identiteto** (vizualno in vsebinsko celostno podobo), tako da bo razvidna pripadnost različnih sporočil skupni zgodbi trajnostne transformacije lokalnega sistema oskrbe s hrano.

Vzpostavila bo **bazo kontaktov ključnih deležnikov** (vključno s pridelovalci in predelovalci) za neposredno komunikacijo in jo redno posodabljala.

Nadgrajevala in promovirala bo digitalno platformo **KR Hrana**, tako da bo ta postala osrednja vse-na-enem-mestu informacijska točka glede lokalnega sistema oskrbe s hrano in orodje za ozaveščanje. Podpirala bo **digitalne rešitve za povezovanje ponudnikov in kupcev**, kot so elektronsko naročanje, digitalni katalogi in spletne kartice kmetij, ki spodbujajo kratke dobavne verige. Gradila bo digitalno **bazo ozaveščevalnih vsebin in dobrih praks** na področju trajnostne pridelave in potrošnje hrane iz lokalnega in širšega okolja, ki bo omogočala prenos znanj in širjenje trajnostnih praks. Platforma bo vključevala tudi **pregledovalnik napredka** izvajanja Trajnostne prehranske strategije preko kazalnikov, podatkovne analitike in vizualizacije.

MOK bo redno komunicirala o napredku pri izvajanju strategije ter objavljala ozaveščevalne vsebine tudi prek ostalih lastnih komunikacijskih kanalov - **družbenih medijev in občinskega glasila**.

Razvijala bo **mrežo prostovoljcev** (npr. komunikatorjev, kot so ambasadorji lokalne prehranske samooskrbe) za ozaveščanje in usposabljanje prebivalcev na področju trajnostne pridelave in potrošnje hrane.

MOK bo spodbujala trajnostno prehransko kulturo lokalne skupnosti in bo v sodelovanju z javnimi zavodi in civilnodružbenimi organizacijami izvajala redne dogodke, kot so **lokalni kulinarčni festival** ter **izobraževalni in demonstracijski dogodki na mestni tržnici**.

Poseben poudarek bo namenjen otrokom in mladostnikom – šole in vrtci namreč poleg družine pomembno oblikujejo prehranske navade in odnos do hrane. MOK bo zato podpirala **prizadevanja šol in vrtcev za dostop do lokalne, zdrave in trajnostno pridelane hrane** ter za **razvoj učnih programov**, kot so šolski eko vrtovi in prehranska pedagogika. Dodatno bo **sofinancirala aktivnosti v vrtcih in šolah**, pri katerih se mladi izobražujejo na področjih trajnostne oskrbe s hrano, zdrave prehrane, zmanjševanja odpadne hrane itd. (npr. sofinanciranje živil za pripravo jedi pri rednih in izbirnih predmetih, kjer se učenci učijo kuhati).

MOK bo ob priložnostih, kot so Dan slovenske hrane, Dan brez zavržene hrane in Eko teden, izvajala ozaveščevalne kampanje o zdravi prehrani (npr. z oglaševanjem na panojih Galerije na prostem).

Skladno s potrebami na področju krepitve usposobljenosti ključnih deležnikov vključno z občinsko upravo ter javnimi zavodi in podjetji bo izvajala dogodke, kot so **delavnice, predavanja in študijski obiski** (npr. na področjih javnega naročanja, urejanja vrtičkov, obrezovanja, gnojenja, zbiranja deževnice).

MOK bo privabljala konkretne **pilotne in demonstracijske projekte**, katerih nosilci so lahko podjetja in strokovne organizacije, in krepila prepoznavnost Kranja kot mesta za testiranje inovativnih pristopov na področju trajnostnega lokalnega sistema oskrbe s hrano.

MOK si bo v okviru svojih pristojnosti prizadevala za **omejevanje oglaševanja škodljive hrane**, npr. visoko predelanih živil, živil z veliko vsebnostjo sladkorja in nasičenih maščob ter hrane živalskega izvora, predvsem otrokom in mladostnikom.

3.4.3. Prehranska pravičnost

Prehranska pravičnost pomeni, da imajo vsi prebivalci – ne glede na svoj ekonomski, socialni ali zdravstveni položaj – enakovredne možnosti za dostop do zdrave, lokalne in trajnostno pridelane hrane. V središču je skrb za to, da lokalni sistem oskrbe s hrano nikogar ne izključuje ter da podpira dele skupnosti, ki se najpogosteje soočajo s prehransko negotovostjo. Prehranska pravičnost zato vključuje zagotavljanje cenovne dostopnosti kakovostnih živil, krepitev socialne varnosti kmetov ter razvoj podpornih storitev, ki ranljivim skupinam omogočajo enake priložnosti za zdravo prehranjevanje in aktivno sodelovanje v lokalnem sistemu oskrbe s hrano.

MOK si bo prizadevala za **krepitev ekonomske moči in socialne varnosti kmetov** s podporo kratkim dobavnim verigam, prednostnim vključevanjem lokalnih kmetov v javno naročanje hrane, projekti razvoja podeželja, vzpostavljanjem skupnostne infrastrukture za zmanjševanje ranljivosti kmetijske pridelave (npr. namakalnih sistemov) ter zbiranjem in posredovanjem potreb po živilih javnih zavodov, kar bo lokalnim pridelovalcem olajšalo načrtovanje pridelave.

Programi za zmanjševanje prehranske neenakosti ranljivih skupin prebivalcev bodo vključevali:

- stalna prizadevanja za **izboljšanje kakovosti prehrane v javnih ustanovah**,
- podporo projektu Centra za socialno delo MOK **“Viški hrane”** za oskrbo socialno ogroženih posameznikov in družin,
- povečanje možnosti za **samooskrbo ranljivih gospodinjev** s prednostnim dostopom do občinskih vrtičkov in vzpostavitev vrtičkarske mreže ter
- ciljane kampanje za **dvig prehranske pismenosti ranljivih skupin** (npr. potrošniška vzgoja, kuharske delavnice).

MOK bo podpirala vzpostavitev lokalnih **mrež solidarnosti** (npr. skupnostne kuhinje in predelovalni obrati, izmenjevalnice hrane, mehanizmi za redistribucijo presežkov hrane ranljivim skupinam, spodbujanje medgeneracijskega povezovanja in sosedskih podpornih mrež).

Skladno s potrebami bo preučila tudi možnost uvedbe **vavčerjev** za nakup zdravih, lokalnih živil za občane z nizkimi prihodki.

Podpirala bo **iniciative socialnega podjetništva** na področju razvoja prehranskih izdelkov, tudi iz odpadne hrane (npr. marmelad, fermentiranih izdelkov, izdelkov iz odpadnega kruha).

V sodelovanju s fundacijami in javnimi zavodi na področju socialne si bo prizadevala z vzpostavitev socialne kmetije, ki bo delovala kot zaposlitveni center za ranljive skupine.

Hrana je tudi pomembno orodje za **krepitev socialne kohezije**. Pobude, ki vključujejo skupno kuhanje, deljenje obrokov, medgeneracijska srečanja ali lokalne kulinarične dogodke, povezujejo prebivalce, krepijo občutek pripadnosti in ustvarjajo dodatno družbeno vrednost. Zato bo MOK spodbujala aktivnosti, ki povezujejo različne skupine in odpirajo prostor za učenje, izmenjavo znanja in medsebojno razumevanje.

3.4.4. Podatkovno podprto odločanje - povečanje operativne učinkovitosti in transparentnosti

MOK bo izvajanje Trajnostne prehranske strategije v največji možni meri podprla s podatkovno podprtim odločanjem, ki bo temeljilo na sistemu rednega zbiranja, analize in uporabe relevantnih podatkov o lokalnem sistemu oskrbe s hrano. **Vzpostavitev, vzdrževanje in nadgradnja podatkovnega sistema** bo uvrščena med prioritete ukrepe akcijskih načrtov za izvedbo Trajnostne prehranske strategije MOK. MOK bo prioritarno zbirala podatke, ki ji bodo omogočali spremljanje izvajanja ukrepov v akcijskem načrtu.

Podatkovno podprto odločanje bo omogočalo **spremljanje doseganja strateških ciljev**, vrednotenje učinkovitosti posameznih ukrepov ter pravočasno prilagajanje aktivnosti glede na zaznane trende, izzive in priložnosti. Razpolaganje s ključnimi podatki bo tudi boljše podlaga za črpanje in učinkovito porabo sredstev iz nacionalnih in mednarodnih virov. S tem bo strategija postala dinamičen dokument, ki se bo odzival na spremembe v lokalnem in širšem okolju.

V ta namen bo MOK vzpostavila **nabor ključnih kazalnikov uspešnosti (KPI)** za posamezna vsebinska področja strategije, kot so lokalna pridelava in predelava hrane, kratke oskrbne verige, javno naročanje hrane, vrtničarstvo, zmanjševanje odpadne hrane ter okoljski vplivi sistema oskrbe s hrano. Za vsak kazalnik bo opredeljeno izhodiščno stanje, ciljna vrednost do konca načrtovalskega obdobja ter odgovorni nosilci zbiranja in poročanja.

Podatki bodo pridobljeni iz obstoječih nacionalnih in lokalnih virov (npr. statistični podatki, občinske evidence, podatki javnih zavodov), po potrebi pa bodo dopolnjeni z dodatnimi analizami in sodelovanjem z deležniki. MOK bo stremela k **uporabi digitalnih orodij in vizualizacij**, ki bodo omogočali lažje razumevanje podatkov ter njihovo uporabo pri odločanju in komuniciranju z javnostjo.

Pomemben del podatkovno podprtega odločanja bo tudi **transparentnost in vključevanje deležnikov**. Rezultati spremljanja bodo redno predstavljeni javnosti, deležniki pa bodo vključeni v interpretacijo podatkov in sooblikovanje izboljšav ukrepov. Na ta način bo mehanizem prispeval k večjemu zaupanju, sodelovanju in skupni odgovornosti za doseganje ciljev strategije.

S tem pristopom MOK krepi svojo vlogo **učee se, odporne in trajnostno usmerjene skupnosti**, ki svoje odločitve gradi na znanju, podatkih in sodelovanju.

3.4.5. Digitalizacija - krepitev Kranja kot napredne in pametne občine

MOK bo z uporabo digitalnih orodij in rešitev spodbujala povezovanje deležnikov v lokalnem sistemu oskrbe s hrano, povečevala dostopnost informacij ter krepila preglednost in učinkovitost upravljanja.

Digitalna orodja bodo omogočala **lažje povezovanje lokalnih pridelovalcev, predelovalcev, javnih zavodov in potrošnikov**, s čimer se spodbuja razvoj kratkih oskrbnih verig ter večja uporaba lokalno pridelane hrane. Poseben poudarek bo namenjen razvoju in nadgradnji digitalnih platform, ki omogočajo predstavitev ponudbe lokalnih živil, izmenjavo informacij ter podpora javnemu naročanju hrane.

Digitalizacija bo podpirala tudi **podatkovno podprto odločanje**, saj bo omogočala sistematično zbiranje, obdelavo in vizualizacijo podatkov o lokalnem sistemu oskrbe s hrano. To bo prispevalo k učinkovitejšemu spremljanju doseganja ciljev strategije, merjenju ključnih kazalnikov uspešnosti (KPI) ter pravočasnemu prilagajanju ukrepov.

Pomemben vidik digitalizacije je tudi **ozaveščanje in vključevanje prebivalcev**. Digitalni komunikacijski kanali bodo uporabljeni za informiranje o lokalni in sezonski prehrani, zmanjševanju odpadne hrane, možnostih vključevanja v vrtničarstvo ter drugih pobudah strategije. MOK bo spodbujala uporabo digitalnih orodij, ki omogočajo sodelovanje občanov, zbiranje predlogov in povratnih informacij ter **krepitev participativnega upravljanja**.

Pri izvajanju digitalizacije bo MOK upoštevala načela **racionalnosti, dostopnosti, enostavne uporabe in varstva osebnih podatkov**, pri čemer bo pozornost namenjena tudi digitalni vključenosti ranljivih skupin. Digitalizacija bo potekala postopno in smiselno, ob nadgradnji obstoječih sistemov ter v sodelovanju z lokalnimi, nacionalnimi in mednarodnimi partnerji.

Z nadgradnjo uporabe digitalnih rešitev bo MOK krepila učinkovitost izvajanja strategije, spodbujala sodelovanje in inovacije ter prispevala k razvoju preglednega in trajnostnega lokalnega sistema oskrbe s hrano.

Zaključek

Strateške usmeritve, opredeljene v tem dokumentu, predstavljajo podlago za sistematično načrtovanje in izvajanje ukrepov MOK na področju oskrbe s hrano v obdobju vse do leta 2035. Pri tem je prvi pomemben korak vzpostavitev učinkovitega vodenja in koordinacije obsežnega števila deležnikov. Njihovo uglašeno in sinergijsko delovanje je za doseganje vizije in ciljev ključnega pomena.

Povezovanje, dialog in dobro zastavljen akcijski načrt so predpogoj, da se lahko nadaljujejo bolj smeli koraki, med katerimi so najpomembnejši zavarovanje kmetijskih zemljišč, podpora kmetom pri preusmeritvah v pridelavo zdrave in raznovrstne hrane, spodbujanje njene lokalne predelave, boljša oskrba z lokalnimi in ekološkimi živili v javnih zavodih, več možnosti za razcvet vrtničkarstva, odločnejši ukrepi na področju zmanjšanja odpadne hrane in nenazadnje izgradnja trajnostne lokalne prehranske kulture.

Pogoji za pridelavo hrane so na območju Kranjske ravnine zaradi plodne zemlje, ugodne lege obdelovalnih površin, podnebja in obilice vode med najboljšimi v Sloveniji. To je za lokalno skupnost danost neprecenljive vrednosti. Vedno bolj se namreč tudi pri nas kažejo obrisi negotovih obdobj, s katerimi se že sooča velik del sveta in v katerih zdrava hrana in voda nista več samoumevni dobrini. S sprejetjem in izvajanjem te strategije MOK prevzema odgovornost za razvoj trajnostnega lokalnega sistema oskrbe s hrano v korist sedanjih in prihodnjih generacij.

Viri

1. [From EU Policy to Local Action - Building commitment for sustainable Urban Food Systems, Policy Statement](#), Partnerstvo za hrano Urbane agende za EU
2. [Novelacija trajnostne urbane strategije Mestne občine Kranj 2030+](#)
3. Novelacija elaborata "Umeščanje in oblikovanje urbanih vrtov na območju Mestne občine Kranj", Zadruga Regrat z.o.o., 2023.
4. [Odlok o izvedbenem prostorskem načrtu Mestne občine Kranj](#)
5. [Okoljsko poročilo za spremembe in dopolnitve občinskega prostorskega načrta Mestne občine Kranj - spremembe št. 4](#)
6. [Operativni program varstva okolja Mestne občine Kranj za obdobje 2024/35/50](#)
7. [Organigram LOKALNA SAMOOSKRBA GORENJSKE \(RA Sora\)](#)
8. [Podnebna pogodba in Akcijski načrt podnebne pogodbe do leta 2030](#)
9. [Podnebna pogodba v okviru sodelovanja MOK v Misiji 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest do leta 2030](#)
10. [Pravilnik o dodelitvi pomoči za ohranjanje in spodbujanje razvoja kmetijstva, gozdarstva in podeželja v Mestni občini Kranj za programsko obdobje 2015–2020](#)
11. [Projekt LOKALNO GOR, Analiza potencialov kmetijstva na območju LAS Gorenjska košarica, Kranj 2023](#)
12. [Regionalni razvojni program Gorenjske 2021-2027](#)
13. [Strategija prilagajanja Gorenjske regije na podnebne spremembe](#)
14. [Strategija razvoja turizma v Mestni občini Kranj 2021-2027](#)
15. [Strategija lokalnega razvoja LAS Gorenjska košarica za podeželje 2021-2027](#)
16. [Strategija digitalnega razvoja Pametnega mesta in skupnosti Kranj 2020-2023](#)
17. [The EAT–Lancet Commission on healthy, sustainable, and just food systems](#)
18. ZLaTI Kranj - Zasnova projektne naloge za sistemsko prehransko samooskrbo, MOK, maj 2022
19. [Zero Waste strategija Mestne občine Kranj in občin Jezersko, Naklo, Preddvor in Šenčur za obdobje \(2021 - 2031\).](#)